

Jenny Kannosto & Maria Siekkinen

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet
Imatralla, Raahessa ja Raisiossa

Hoitotyön koulutusohjelma
2016

LASTEN JA NUORTEN MIELENTERVEYSPALVELUT JA HYVÄT KÄYTÄNTEET IMATRALLA, RAAHESSA JA RAISIOSSA

Kannosto, Jenny ja Siekkinen Maria

Satakunnan Ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelma

Joulukuu 2016

Ohjaaja: Mikkonen-Ojala Tiina

Sivumäärä: 64

Liitteitä: 3

Asiasanat: Lapset, nuoret, mielenterveyspalvelut, hyvät käytänteet ja perhetyö

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut on toteutettu Imatran, Raision ja Raahen kaupungeissa. Opinnäytetyössä keskityttiin erityisesti hyviin käytänteisiin. Opinnäytetyö toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia soveltamalla.

Tuloksista selvisi, että erilaisia lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita ja hyviä käytänteitä on runsaasti. Imatralla tärkeimmäksi hyväksi käytänteeksi nousi Lasten ja nuorten talo. Raahessa merkittävin käytänne on Lapset puheeksi- menetelmä ja Raisiossa merkittävimpänä havaintona Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli, sekä Pyydä apua- nappi.

Jatkotutkimusideana voitaisiin selvittää hyvien käytänteiden toimivuutta ja jalkauttamismahdollisuuksia Satakuntaan tarkemmin. Jatkotutkimushaasteena voisi toimia myös Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamallin jalkauttaminen Satakuntaan. Jalkauttaminen voitaisiin toteuttaa yhteistyössä Satakunnan ammattikorkeakoulun, perhepalveluiden ja kaupungin kirjaston kanssa.

CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH SERVICES AND GOOD PRACTICES IN IMATRA, RAAHE AND RAISIO

Kannosto Jenny and Siekkinen Maria
Satakunta University of Applied Sciences

The degree program of nursing

December 2016

Supervisor: Mikkonen-Ojala Tiina

Number of pages: 64

Appendices: 3

The index terms: Children, adolescent, mental health services, good practices and family work

The purpose of the thesis was to find out how child and adolescent mental health services are organized in the cities of Imatra, Raisio and Raahe. On the thesis there were mainly concentrated in good practices. The thesis was put to the practice by using the systematic literature review.

The results showed that there are lots of different good practices concerning the child and adolescent mental health services. The most important good practice in Imatra was The Children's and Young People's House. In Raahe the most significant practice is the method of "The family talk intervention". In Raisio one of the most important practices were "Loan from the Library family trainer" method and "Ask for the help button".

The Idea for further investigation could be to study how good practices work and also study Satakunta area more specific. The challenge for further investigation could be to bring "Loan from the Library family trainer" method to Satakunta area. These could be accomplished with co-operation of Satakunta University of Applied Sciences, family services and the main library.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET PERUSTEET	6
2.1	Lasten ja nuorten psyykkinen kehitys.....	6
2.2	Mielenterveys.....	8
2.3	Lasten ja nuorten mielenterveystyö	9
2.4	Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut	11
2.5	Kolmas sektori ja sen tarjoamat lasten ja nuorten palvelut.....	13
2.6	Hyvät käytänteet	14
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	18
4	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KÄSITTELY	19
4.1	Aineiston haku	20
4.2	Aineiston analyysi.....	23
5	TULOKSET	25
5.1	Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Imatralla	25
5.1.1	Lasten- ja nuorten talo	28
5.1.2	Lapset puheeksi- menetelmä	30
5.1.3	Ketju- ja Haavi- työryhmät.....	30
5.1.4	Kylämummi- toiminta	32
5.1.5	Jori & Yangsteri- toimintamallit	32
5.2	Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Raahessa.....	33
5.2.1	Lapset puheeksi- menetelmä	37
5.2.2	Etsivä nuorisotyö	38
5.2.3	Tirlittanin perhetyö ja kotipalvelu	39
5.2.4	Oporasti perusopetuksessa.....	40
5.3	Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Raisiossa	41
5.3.1	Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli	44
5.3.2	Pyydä apua- nappi & Pyydä työpariksi- palvelu	45
5.3.3	Psykiatrinen sairaanhoitaja Raision kouluissa.....	47
5.3.4	Lapset puheeksi- menetelmä	47
6	POHDINTA.....	48
6.1	Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusideat	48
6.2	Luotettavuus ja eettiset näkökulmat.....	52
6.3	Arviointi	53
	LÄHTEET.....	55
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maailmanlaajuisesti 10 - 20 prosenttia lapsista ja nuorista sairastaa mielenterveyshäiriöitä. Hoitamattomina nämä sairaudet vaikuttavat vakavasti kehitykseen, koulutustason ja mahdollisuuksiin elää tuottavaa elämää. (World Health Organization 2013)

Varhaiskasvatuskäisen lapsen kanssa töitä tekeville ammattilaisille on kehitetty useita menetelmiä, joiden tarkoituksena on kehittää työntekijän tunne-, vuorovaikutus- ja mielenterveysosaamista. Menetelmien avulla pyritään tukemaan lapsen tasapainoista kehitystä. (Anttila, Huurre, Malin & Santalahti 2016, 18)

Opinnäytetyön aiheena on selvittää lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet Imatralla, Raahessa ja Raisiossa. Imatra, Raahes ja Raisio valittiin opinnäytetyöhön lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden uudistusten ja isojen hankkeiden vuoksi. Lastensuojelun kustannukset ovat myös merkittävästi vähentyneet näissä kaupungeissa. Opinnäytetyön teoreettisessa osassa tarkastellaan lasten ja nuorten psyykkistä kehitystä ja mielenterveyspalveluita sekä mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä. Opinnäytetyön empiirinen osa koostuu lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyvistä käytänteistä Imatralla, Raahessa ja Raisiossa.

Opinnäytetyö on tehty Satakunnan Ammattikorkeakoulun mielenterveystyön tutkimusryhmän tilauksesta. Tutkimusryhmän tarkoituksena on edistää mielenterveyttä tukevien rakenteiden ja ilmiöiden tutkimus- ja kehittämistyötä yhteistyössä alueellisten, kansallisten ja pohjoismaisten toimijoiden kanssa, alueenaan erityisesti lasten ja nuorten mielenterveys. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2016)

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET PERUSTEET

2.1 Lasten ja nuorten psyykkinen kehitys

YK:n lasten oikeuksien sopimuksella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskevaa ihmisoikeussopimusta. Se luettelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja siinä korostetaan neljää periaatetta. Ensimmäisen periaatteen mukaan lapsella on oikeus syrjimättömyyteen. Toisen periaatteen mukaan kaikissa lasta koskevissa asioissa on huomioitava lapsen etu. Kolmas periaate puolestaan koskee lapsen oikeutta elämään ja kehittymiseen. Neljännessä periaatteessa käsitellään lapsen näkemyksen kunnioittamista. (Unicef www-sivut 2016)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. (Helemäki 2009) Lapsuusikä jaetaan imeväisikään 0-1 vuotta, leikki- ikään 2-4 vuotta, esikouluikään 5-6 vuotta sekä kouluikään 7-11 vuotta. (Hietaharju & Nuutila 2016, 151)

Lapsen psyykkinen kehitys saa alkunsa jo raskausaikana. Se on yhtenäinen kokonaisuus aivojen kehityksen sekä fyysisen kehityksen kanssa. Sikiöön vaikuttavat äidin ravitsemus, hyvinvointi sekä altistuminen äidin sairauksille ja stressihormoneille. Ne vaikuttavat yhdessä geneettisten tekijöiden kanssa lapsen ominaisuuksiin, kuten ärtyvyyteen ja tulevaan temperamenttiin. Lapsen kehityksen aikana eri aivojen alueille muodostuu toiminnallisia yhteyksiä. Tämä ilmenee hyppäyksenomaisina muutoksina. (Kumpulainen, Aronen, Ebeling, Laukkanen, Marttunen, Puura & Sourander 2016, 24, 26)

Alle kouluikäisen lapsen psyykkiset häiriöt ovat yleensä lapsen säätelykykyyn tai vuorovaikutukseen liittyviä kehityksellisiä häiriöitä. Psyykkiseen häiriöön liittyy tavallisesti sekä vuorovaikutuksellisia että neurologisia kehityksen ongelmia. Lapsen kyky säädellä omaa toimintaa ja tunteita kehittyy asteittain lapsuuden aikana toistuvissa vuorovaikutustilanteissa. Vanhemman toiminta lohduttajana, ilon jakajana ja kieltäjänä

opettaa lasta hallitsemaan kielteisiä tunteita, kuten surua ja kiukkua. Vanhempien riittämätön lapsen toiminnan säätely ja ohjaus sekä lapsen tunteiden heikko sietäminen ja ymmärtäminen voivat johtaa häiriöiden kehittymiseen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2016)

Nuoruusikä käsitetään alkavan noin 11- vuotiaana ja päättyvän n. 18 ikävuoteen. (Uotila, Kaisvuo, Talvensaari & Storvik-Sydänmaa 2012) Nuoruus jaetaan kolmeen vaiheeseen; varhaisnuoruus n.12- 14, keskinuoruus n.15- 17 sekä myöhäisnuoruus n. 18- 22 vuoden iässä. (Hietaharju & Nuuttila 2016, 151) Nuoruutta pidetään siirtymävaiheena kohti aikuisuutta. Nuoruuteen kuuluu paljon erilaisia kehitysvaiheita. Murrosiässä olevan nuoren kehitysvaiheisiin kuuluvat esimerkiksi nuoren kehonkuvan muutokset, sukukypsyyden saavuttaminen sekä ajattelutaitojen kehittyminen merkittävästi. Nuoren kasvaessa kehitysvaiheet vaihtuvat, muuttuvat ja saattavat lisääntyä. (Uotila ym. 2012, 11, 65,69) Nuoruusiässä nuori alkaa pohtia, millainen hän on ja millaisena muut häntä pitävät. Nuori alkaa muodostaa laadullista minäkuvaa eli identiteettiä. Identiteetti on ihmisen minäkäsityksen olennainen osa-alue. Identiteetin kehittyminen alkaa lapsena ja jatkuu koko elämän läpi. Kun yksilön lapsuus päättyy, ihminen tunnistaa itsensä ainutlaatuiseksi yksilöksi identiteettinsä kautta. (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 26)

Nuoren aivojen kehitys jatkuu läpi nuoruusiän. Aikuisikään asti kehittyvät etenkin aivoalueet, jotka osallistuvat tunteiden tunnistamiseen, vaativampaan oman toiminnan suunnitelmalliseen ohjaukseen ja käyttäytymisen säätelyyn. Nuorten aivot ovat herkempiä kuin aikuisten aivot erilaisten ulkoisten ärsykkeiden haitallisille vaikutuksille, kuten päihteille. Nuoruusiän psyykinen kehitys on yksilöllistä. Joillakin muun muassa kuohuntavaihe näkyy ulospäin voimakkaana, jollakin taas se ei näy lainkaan. Eri-laiset nuoret tarvitsevat erilaista tukea. Toinen nuori saattaa tarvita suojelua ja toinen puolestaan rohkaisua itsenäistymiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

2.2 Mielenterveys

Mielenterveys on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia. Maailman terveysjärjestön tuoreen kuvauksen mukaan mielenterveys tarkoittaa mielen hyvinvoinnin tilaa, jossa yksilö sopeutuu arkielämän haasteisiin sekä stressiin ja kykenee työskentelemään hyödyllisesti ja tuottavasti yhteiskunnan jäsenenä. Mielenterveys nähdään psyykkisenä voimavarana, jonka avulla ohjaamme elämäämme. Mielenterveyttä vahvistavat ja heikentävät tekijät vaihtelevat sekä lisääntyvät ja heikentyvät läpi elämän. (Aalberg, Aaltonen, Aronen, Eronen & Heikkinen 2008, 26) Psykoanalyysin kehittäjä ja lääkäri Sigmund Freud on määritellyt mielenterveyden kyvyksi rakastaa ja tehdä työtä. (Hietaharju & Nuutila 2016, 12)

Mielenterveyden kehityksen alkuvaiheessa tärkeässä osassa ovat ihmisen perustarpeet. Niihin kuuluvat ravinto, fyysinen turva, lämpö sekä hygienia. Niiden saatavuus sekä riittävä psyykinen ja fyysinen vuorovaikutus ja tärkeät ihmissuhteet muokkaavat mielenterveyden ydintä. Ympäristön normit vaikuttavat myös mielenterveyden kehittymiseen. Ihmisen biologiset tarpeet vaikuttavat välittömästi mielenterveyteen läpi elämän ja säilyttävät vaikutuksensa, vaikka ne tyydyttyvätkin sosiaalisen verkoston, ihmissuhteiden ja arvoverkoston välityksellä. Hyvän mielenterveyden tunnusmerkkeinä pidetään kykyä ja halua ihmissuhteisiin sekä vuorovaikutukseen muiden kanssa. Tärkeää on myös toisista välittäminen, henkilökohtainen tunneilmaisu ja rakkaus. Olennaista on kyky työn tekemiseen ja oman edun valvontaan. Vaikeissa elämäntilanteissa sekä stressin keskellä on pystyttävä hallitsemaan ahdistusta ja sietämään menetyksiä. Valmius elämäntilanteen muutokseen on tärkeää. Hyvää mielenterveyttä luonnehtii ihmisen kyvykkyys suojautua vaikeissa olosuhteissa haitallisilta tekijöiltä. (Aalberg ym. 2008, 27, 28)

Mielenterveysongelmat tulevat esiin usein jo nuorena, mutta hoitoon hakeutuminen tapahtuu usein vasta aikuisiällä. Lapsen ja nuoren tulee pitää huolta omasta mielenterveydestään ja vahvistaa voimavarojaan. (Mielenterveystalon [www-sivut](http://www.mielenterveystalon.fi) 2016) Lapsen voimavaroja tukevat tekijät tukevat tervettä kasvua ja kehitystä sekä suojaavat epäsuotuisilta tekijöiltä. Myös mielenterveyttä kuormittavat tekijät kuuluvat lapsuuteen ja saattavat vaarantaa lapsen suotuisan kehityksen. Kuormittavana tekijänä toimii esi-

merkiksi heikko tukiverkosto. Lapsen ja nuoren voimavaroina voivat toimia ystävyys-suhteet ja mahdollisuus isovanhempien tukeen lapsen arjessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

2.3 Lasten ja nuorten mielenterveystyö

Mielenterveystyö- käsitteellä tarkoitetaan mielenterveyden laaja-alaista edistämistä. Se sisältää mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyä, hoidon sekä kuntoutuksen. Kunnan on järjestettävä laadukkaat tarpeen edellyttämät mielenterveyspalvelut. Mielenterveystyön järjestäjinä toimivat moniammatilliset työryhmät. Niihin kuuluu yleensä psykiatreja, työterveyslääkäreitä, sairaanhoitajia, sosiaalityöntekijöitä, lähihoitajia sekä toiminta- ja fysioterapeutteja. Tarvittaessa mielenterveystyöhön osallistuu myös muita asiantuntijoita, kuten seurakuntatyöntekijöitä. (Hietaharju & Nuutila 2016, 17)

Yksi mielenterveystyön osa-alue on ennaltaehkäisy. Sillä tarkoitetaan mielenterveystyössä toimintaa, jonka tavoitteena on yksilön tai yhteisön mielenterveyttä vaarantavien tekijöiden poistaminen tai vähentäminen sekä yhteisön tai yksilön mielenterveyttä suojaavien tekijöiden vahvistaminen. (Stengård, Savolainen, Sipilä & Nordling 2009, 7)

Ennaltaehkäisyllä pyritään vahvistamaan ja kehittämään psyykkistä hyvinvointia sekä mahdollistamaan tiedollisten ja emotionaalisten toimintaedellytyksien edistämistä muun muassa koulutuksella. Toimintatavat voivat kohdistua yhteiskuntaan, yksilöön tai ryhmään. Ne voivat kohdistua suoraan kunnan asukkaisiin tai esimerkiksi mielenterveysalan työntekijöiden koulutuksen ja työnohjauksen tai päätöksentekijöiden tiedon lisäämisen kautta. (Hietaharju & Nuutila 2016, 16)

Ennaltaehkäisevään työhön kuuluu myös yhteiskuntasuunnittelu. Sen tavoitteena on fyysisen, sosiaalisen ja psykologisen ympäristön kehittäminen psyykkisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Siihen kuuluu myös elinolosuhteiden kehittäminen niin, että ne eh-

käisevät mielenterveyshäiriöiden syntymistä. (Hietaharju & Nuutila 2016, 16) Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja lupa- ja valvontavirasto valvovat mielenterveyspalveluiden toteutumista Suomessa. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2016)

Lasten ja nuorten mielenterveystyössä on huomioitava normaali kehitys sekä pystyttävä erottamaan häiriintynyt käyttäytyminen. Mahdolliset rinnakkaishäiriöt on myös huomioitava. Rinnakkaishäiriöitä voivat olla esimerkiksi lapsen tai nuoren ADHD, syömishäiriö tai käytöshäiriönä ilmenevä masennus. Lapsen tai nuoren hoito alkaa huolellisella kartoituksella ja tutkimuksella lapsen tai nuoren toimintatasosta ja oireista. Lasta havainnoidessa tarkkaillaan hänen leikkiään sekä vuorovaikutusta lapsen ja vanhempien välillä. Kaikki lapsen tai nuoren elämään ja/ tai hoitoon osallistuvat henkilöt haastatellaan huolellisesti tiedon keräämiseksi. Perhetilanne kartoitetaan ja yksi tärkeimmistä asioista on luoda luottamuksellinen yhteistyösuhde lapsen tai nuoren ja hänen perheensä välille. Lasten ja nuorten mielenterveystyössä olisi tärkeää, että lapsella tai nuorella olisi aina oma työntekijä tai omahoitaja. Jos lapsi tai nuori sairastaa vakavaa hänen toimintakykyään ja kehitystään uhkaavaa depressiota tai hänellä ilmenee käytösoireita tai itsetuhoisuutta, häntä hoidetaan moniammatillisessa työyhteisössä nuorisopsykiatrisella osastolla. (Hietaharju & Nuutila 2016, 155,156)

Suomessa on mielenterveystyössä käytössä useita terapioiden tapoja. Kaikkien tapojen tuloksellisuudesta ei vielä ole pätevää tieteellistä tutkimusta. Terapian kesto ja tiheys vaihtelevat. Yksityisen sektorin toimijat käyttävät usein pitkiä terapioiden tapoja, mutta lyhytterapioiden käyttö on kasvussa. Lyhytterapiat ovat määräaikaista sekä tavoitteellisia ja niissä terapeutin rooli on aktiivinen. Potilas ja terapeutti valitsevat työskentelyn kohteen sekä päämäärän yhdessä. Potilaan asenne ja motivaatio työskentelyyn on keskeisessä roolissa. Lapsen ja nuoren hoidossa on aina mukana perhetapaamiset tai perheterapia. Perheterapian suuntauksia on monia; psykodynaaminen, strateginen, struktuurallinen ja reflektiivinen perheterapia. (Hietaharju & Nuutila 2016, 240,242)

2.4 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

Mielenterveyspalveluiden saatavuudessa on Suomessa suuria alueellisia eroja. Tulevaisuuden haasteena on yhdenvertaisuuden toteutuminen palveluiden saatavuudessa. Tällä hetkellä liiallinen keskittyminen korjaaviin toimenpiteisiin mielenterveysongelmien ennaltaehkäisemisen sijaan nostaa tarpeettomasti kustannuksia. (Ervamaa, Haahkola, Illi, Markkola, Tukiainen & Suomalainen 2015)

Lainsäädäntö edellyttää, että kuntien on järjestettävä mielenterveyspalveluita ja niiden tulee olla kaikkien asukkaiden saatavilla. Mielenterveyttä koskevasta lainsäädännöstä on säädetty mielenterveyslaissa, joka on mielenterveystyön perustana. (Stengård ym. 2009, 7) Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa mielenterveyspalveluiden ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta. Kunnat sekä erityissairaanhoidon järjestävät mielenterveyspalvelut. Mielenterveyspalveluihin sisältyvät mielenterveyden häiriöiden hoito ja tutkiminen, psykososiaalinen tuki kriisitilanteissa, ohjaus, neuvonta ja kuntoutus. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2016)

Kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävänä on järjestää asukkaille asianmukaiset mielenterveyspalvelut, joiden avulla mahdollistetaan mielenterveyshäiriöiden varhainen havaitseminen, hoito ja kuntoutus. Kunnan sosiaalihuollon tehtävänä on järjestää mielenterveyskuntoutujille asumispalvelut, tarvittavia kuntoutuspalveluita ja kuntouttavaa työtoimintaa. Ensisijaisia palveluita ovat avopalvelut ja sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut. Erittäin tärkeässä asemassa lasten ja nuorten mielenterveysongelmien ehkäisemisen ja havaitsemisen kannalta on koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto. Lapsen ja nuoren hoitoon pääseminen on lain mukaan arvioitava viimeistään kuuden viikon kuluttua lähetteen saapumisesta. (Vorma, 2015)

Mielenterveystyön palvelujärjestelmässä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin kuuluvat julkisen perusterveydenhuollon palvelut ja erikoissairaanhoidon palvelut. Mielenterveydenhoidon peruspalvelut kuuluvat terveyskeskusten toimintaan osana kansanterveystyötä. Avohoidon psykiatriset yksiköt ovat peruspalvelujen alaisia toimijoita. Peruspalvelujen ohella Suomen kunnissa toimivat myös seurakunnat, vapaaehtoistyö, kansaneläkelaitos sekä erilaiset yksityiset toimijat. Mielenterveyden häiri-

öiden ehkäisy ja hoito toteutetaan useimmiten monella eri sektorilla painottuen avohoitoon. Perusterveydenhuollon roolina on useimmiten tarjota palvelut ensimmäisenä. Keskeisin toimija on kunnan terveyskeskus. Toinen toimija on erikoissairaanhoito, joka jakautuu laitoshoitoon ja avohoitoon. Avohoidon palveluita ovat mielenterveys-toimistot, yleissairaalapsykiatriset poliklinikat, psykiatriset päiväosastot, palveluasunnot ja asuntolat sekä psykiatriset poliklinikat lapsille, nuorille sekä aikuisille. (Noppari, Kiiltomäki & Pesonen 2007, 126)

Kunnan julkisiin palveluihin kuuluvat perusturvatoimen sosiaali- ja terveystalvet, perheystkikkö, nuorisokeskus ja perheneuvola. Perheystkikkön asiakkaaksi voi hakeutua joko itse ottamalla sinne yhteyttä tai pikkulapsiperheissä vanhempien yhteydenoton kautta. Myös perheneuvolat tekevät perheystkikköiden ohella ehkäisevää ja hoitavaa mielenterveystyötä lasten ja perheiden parissa. Tärkeää on jatkuva yhteistyö perheen ja lähiverkoston kanssa. Perheet saavat tukea, ohjausta sekä neuvontaa perheneuvolasta. Nuorisokeskus hoitaa ja tutkii nuoren mielenterveystongelmia- ja häiriöitä. Keskuksessa tutkitaan myös mahdollisia nuoruusiän kehitykseen liittyviä ongelmia. Nuorisokeskuksen työryhmään kuuluvat apulaislääkäri, psykologi, sairaanhoitaja, toimintaterapeutti ja sosiaalityöntekijä. Nuorisokeskuksen asiakkaaksi voi hakeutua ottamalla yhteyttä päivystävään työntekijään. (Noppari ym. 2007, 128- 129)

Alussa tehdään tutkimusjakso, jonka jälkeen pidetään asiakaslähtöinen hoitoneuvottelu, jonka pohjalta laaditaan nuoren yksilöllinen hoitosuunnitelma. Nuorisokeskuksessa toimii myös nuorisotyöntekijöitä, jotka neuvovat kuntalaisia lapsen ja nuoren kasvuun liittyvissä asioissa ja toimivat myös erityisnuorisotyössä. Lisäksi he toimivat usein kouluissa auttaen lasta ja nuorta selviytymään elämänvaiheissaan ja ohjaavat tarvittaessa muiden palveluiden piiriin. Nuorisokeskuksen merkittävimpiä yhteistyökumppaneita ovat koulujen opettajat, kuraattorit, terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät, kolmannen sektorin toimijat ja vanhempainyhdistykset. (Noppari ym. 2007, 128- 129)

2.5 Kolmas sektori ja sen tarjoamat lasten ja nuorten palvelut

Palvelujärjestelmässä toimivat myös kolmannen sektorin edustajat. Kolmas sektori käsitteenä tarkoittaa järjestöä tai yhdistystä, joiden tarjoamat palvelut ovat muun muassa julkisen- ja erikoisterveydenhuollon tuottamien palveluiden tukena. Kolmannen sektorin merkitys palveluntuottajana on lisääntynyt hoito- ja palvelujärjestelmän muuttamisen vuoksi. Kolmannen sektorin määrä ja laatu ovat kiinni kunnasta tai järjestössä/yhdistyksessä toimivien aktiivisuudesta. Yhdistysten ja järjestöjen eli kolmannen sektorin palveluiden tarkoituksena on olla aktiivisia toimijoita osana hoitojärjestelmää. Kolmannella sektorilla on tarjolla paljon matalankynnyksen arjen sekä asumisen tukitoimintaa. Järjestöjen toiminta on koettu todella merkitykselliseksi potilaiden sekä heidän läheistensä kohdalla. Hyvänä esimerkkinä kauan toimineesta järjestöstä voidaan mainita Suomen Mielenterveysseura, joka on perustanut Suomeen useita kriisikeskuksia. Järjestönä Suomen Mielenterveysseura on yksi suurimpia kolmannen sektorin toimijoita. Kolmas sektori ei tuota ainoastaan mielenterveyspalveluita, vaan palveluiden saatavuus on todella paljon laajempaa ja kattavampaa. A-Klinikkasäätiö tarjoaa suuren osan Suomen päihdehuollon avopalveluista. Raha-automaattiyhdistys (RAY) on merkittävä rahallinen tukija mielenterveystyössä. (Sihto, Palosuo, Topo, Vuorenkoski & Leppo 2013, 307) Yhdistyksiä ovat muun muassa Tehy ry, Lastensuojelun keskusliitto ry ja Suomen Punainen Risti. Eläkeläiset ry ja Marttaliitto ry ovat puolestaan järjestöjä. (Kansalaisyhteiskunnan www-sivut 2016)

Kirkon ja yhteiskunnan tarjoamat palvelut tukevat lapsen kasvatusta kotona. Lapsen ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu kuuluvat vanhemmille, jotka valitsevat perheelle sopivat varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuksessa on olennaista lasten, vanhempien ja palveluiden tuottajien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen yhteistyö. Kirkon lapsi- ja perhetyö tukee kodin kristillistä kasvatusta ja lapsen turvallista kokonaisvaltaista kehitystä. Toiminnan lähtökohtana on kumppanuus ja luottamus. Kirkko on mukana yhteiskunnan rinnalla avointen varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä sekä tukijana yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta. Kirkko toteuttaa kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa muun muassa iltapäiväkerhoissa, pyhäkouluissa ja perhekerhoissa. Varhaiskasvatuspalvelut ulottuvat myös laajalti partio- ja urheilutoimintaan. (Kirkkohallituksen www-sivut 2016)

Lastensuojelu, varhainen puuttuminen ja tukeminen kuuluvat myös seurakunnassa työskenteleville. Seurakunnissa työskentelevillä on velvollisuus ilmoittaa poliisille, mikäli he havaitsevat lapsen kohdistunutta kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä. Lapsia, nuoria ja heidän perheitään tavataan kerhotoiminnan, rippikoulun, nuorisotyön, perheyön ja diakonia toiminnan parissa. Kirkko toteuttaa varhaisnuorisotyötä, joka kattaa leiri- ja retkitoiminnan sekä monipuolista kerho- ja urheilutoimintaa. Nuorisotoimintaa järjestetään rippileirien, isoskoulutuksien ja nuorteniltojen muodossa. Kaikilla seurakuntaan kuuluvilla on oikeus kokea olevansa osa seurakuntaa ja osallistua omien resurssien mukaan sen toimintaan. (Kirkkohallituksen www-sivut 2016)

2.6 Hyvät käytänteet

Hyvät käytänteet ymmärretään eri tavoin, eikä niille löydy yksiselitteistä määritelmää. Ne voivat olla mahdollisesti toimintamalleja ja -tapoja, työmenetelmiä tai interventiota. Niille yhteistä on, että ne mahdollistavat työn sujuvuuden, hyödyllisyyden ja tekevät työstä mielekkäämpää. Hyvän käytänteen ei tarvitse olla uusi tapa, vaan se voi olla täysin vakiintunut ja toimivaksi koettu käytäntö. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

Hyvän käytänteen tunnusmerkkinä on se, että asiakas kokee sen toimivaksi ja hyväksi ja että se parantaa myös palveluntarjoajien työnlaatua. Hyvien käytänteiden tunnuspiirteisiin lukeutuvat muun muassa toimivuus toimintaympäristössä sekä asiakkaan tukeminen ja auttaminen. Ne edesauttavat asiakkaan jaksamista pitkällä aikavälillä sekä mahdollistavat siirrettävyyden ja yleistettävyyden. Siirrettävyydellä ja yleistettävyydellä tarkoitetaan, että hyvän käytänteen tulee olla hyödynnettävissä laajemmin esimerkiksi toisten kuntien hanketoiminnassa, omassa organisaatiossa tai toisilla hallinnonaloilla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

Varhaiskasvatusikäisen lapsen kanssa töitä tekeville ammattilaisille on kehitetty useita menetelmiä, joiden tarkoituksena on kehittää työntekijän tunne-, vuorovaikutus- ja mielenterveysosaamista. Menetelmien avulla pyritään tukemaan lapsen tasapainoista

kehitystä. Suurin osa toimintamalleista sisältää oppaan, joka tarjoaa neuvoja vuorovaikutustilanteissa toimimiseen. Menetelmiin voi kuulua myös koulutusta. Joihinkin koulutuksiin sisältyy myös ryhmäohjausta tai henkilökohtaista ohjausta. Koulutuksissa harjoitellaan esimerkiksi erilaisia tunnetaitoja ja toimimista vuorovaikutustilanteissa. Keskeistä on omien toimintatapojen uudelleenarviointi ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen. (Anttila ym. 2016, 18,19,21,32,34)

Varhaiskasvatusikäisten lasten mielenterveyspalveluiden kehittämiseksi on löytynyt paljon menetelmiä. Tärkeässä roolissa on sosiaali- ja terveysministeriön Kaste- hankkeen osaohjelma Lasten Kaste. Se on tuottanut monia alueellisia osahankkeita, joiden tarkoituksena on edistää lapsille ja heidän perheilleen tarkoitettuja mielenterveyspalveluja. Lähes kaikki menetelmät on kehitetty Lasten Kaste- ohjelman piirissä. Varhaiskasvatusikäisillä oleville lapsille suunnatuissa menetelmissä käsitellään tunne- ja vuorovaikutustaitoja toiminnallisesti esimerkiksi draaman, leikin ja kuvien avulla. Yli 15- vuotiaiden nuorten ikäryhmälle ei ole kehitetty omia mielenterveyspalveluja ja opiskeluhuoltoa kehittäviä menetelmiä. Käytössä ovat samat menetelmät kuin varhaiskasvatus- tai perusopetusikäisillä. (Anttila ym. 2016, 18,19,21,32,34)

Mielenterveyspalveluja kehitetään osaksi nuoren omaa elinympäristöä, koulua ja oppilaitoksia. Perheiden osallisuutta pyritään jatkuvasti lisäämään. Toimintamallien kehittämisen tavoitteena on moniammatillinen ja ennaltaehkäisevä työote. Menetelmiä on arvioitu menetelmän käyttäjien sekä toteuttajien näkökulmasta ja tutkittu yhteistyössä eri yliopistojen kanssa. Menetelmiä tutkitaan, kehitetään ja ylläpidetään pääsääntöisesti tutkimus- ja kehittämishankkeissa. (Anttila ym. 2016, 18,19,21,32,34)

Suomessa ei ole tällä hetkellä sellaista tahoa, joka vastaisi pitkällä tähtäimellä menetelmien koulutuksesta, ylläpidosta, laadunvarmistuksesta ja jatkokehittelystä. Oppilaitoksilla, kouluilla ja niiden työntekijöillä on itsellään vastuu siitä, otetaanko menetelmiä käyttöön. Menetelmiä kehitetään jatkuvasti lisää, mikä asettaa haasteita jo kehitettyjen menetelmien ylläpitämiselle. Anttilan ym (2016, 18,19,21,32,34) mukaan lapset ja nuoret ovat epätasa-arvoisessa asemassa, koska menetelmien saatavuus ja koulutustarjonta vaihtelevat ympäri Suomea.

Lapset puheeksi- menetelmä kuuluu Toimiva lapsi & perhe- työelämähankkeeseen. Menetelmä on alun perin kehitetty terveydenhuollon työntekijöiden avuksi. Apu kohdistetaan psyykkisesti sairaan lapsen ja hänen vanhempiansa tukemiseen. Menetelmä perustuu ymmärrykseen mielenterveyden häiriöiden vaikutuksista vanhemmuuteen ja lapsiin. Lapset puheeksi- menetelmää voidaan soveltaa myös sosiaali- ja koulutoimeen eikä sen käyttöön ottoon tarvita terapiakoulutusta. Päämääränä on se, että lapsen asioihin voidaan ensivaiheen jälkeen palata avoimesti ja nopeasti, jos siihen tulee tarvetta. Sen avulla vanhemmille tuodaan myös julki tekijöitä, joiden avulla vanhemmat voivat tukea lapsen ja nuorten kehitystä. Vanhemmille pyritään selvittämään asioita, joiden avulla he voivat tukea lapsia ja ehkäistä mielenterveysongelmien syntyä. Jos vanhemmilla on mielenterveysongelmia, lapset uskovat helposti olevansa syy niihin. Lapsen kuva omasta itsestään voi kärsiä vanhemman mielenterveysongelmien seurauksena. Tarkoituksena on auttaa vanhempia rakentamaan toimintamalli lapsen vahvuuksien tukemiseksi sekä haavoittuvuuksien lievittämiseksi. Lapset puheeksi- keskustelussa käytetään apuna lokikirjoja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

Vanhemmat ajattelevat usein, että lapsille ei ole soveliasta puhua vanhempien ongelmien syistä. Vanhemmat tekevät kaikkensa, etteivät lapset huomaisi heidän ongelmiaan. Elämän vaikeudet eivät ole esteenä lapsen kehitykselle, kunhan niistä puhutaan ja ratkaistaan ne yhdessä. Perustana toimivalle perhe-elämälle on ymmärrys vanhempien ongelmista. Toimivat perhesuhteet antavat tukea lapsen kehitykselle vaikeissakin perheolosuhteissa. Myös työntekijän ja perheen välinen ymmärrys ja hyvä vuorovaikutus ovat avainasemassa. Toiminnan lähtökohtana on molemminpuolinen ymmärrys. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

Lapset puheeksi- menetelmän tarkoituksena on luoda aluksi hyvä ilmapiiri ja luotettava suhde, jossa vanhempi voi esittää huolenaiheensa ja kysyä tarvittaessa kysymyksiä. Seuraavassa vaiheessa arvioidaan lapsen ja perheen tarve muiden palveluiden tukeen. Näitä palveluita ovat esimerkiksi lastenneuvola, koulun oppilashuolto tai esimerkiksi nuorisopsykiatrian tarjoamat palvelut. Seuraavaksi arvioidaan lastensuojelutoimenpiteiden ja/tai muiden sosiaalipalveluiden tarve. Lopuksi lapsi ja perhe saateetaan mahdollisten tarvittavien lisäpalveluiden äärelle. Hoitavalla taholla on vastuu saattaa perhe tarvittavien palveluiden luokse. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016)

Valtaosa varhaiskasvatukseen suunnatuista toimintamalleista on kehitetty Suomessa. Joitakin menetelmiä on kuitenkin kehitetty myös ulkomailla ja otettu käyttöön Suomessa soveltaen tai sellaisinaan. (Anttila ym. 2016, 18) Yhdysvaltalainen psykologian professori Carolyn Webster-Stratton on kehittänyt ryhmäpohjaisen ohjausmenetelmän nimeltään Ihmeelliset vuodet, joka on suunnattu 5-12- vuotiaiden käytöshäiriöisten lasten vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Menetelmä soveltuu myös nuoremmille lapsille. Ohjelman tarkoituksena on auttaa kasvattajia ja lapsen kanssa kontaktissa olevia käsittelemään lapsen käytöshäiriöitä ja parantaa heidän välistään vuorovaikutusta. (The Incredible Years 2016) Ohjelman yksi tavoite on myös edistää myönteisen kasvuympäristön luomista sekä kehittää menetelmää perheen tarpeisiin sopivaksi. Ohjelmaa on kehitetty 30 vuoden ajan ja sitä on tutkittu maailmanlaajuisesti. (Ihmeelliset vuodet ry www-sivut 2016)

Ihmeelliset vuodet- menetelmän pitkän aikavälin tavoitteet ovat ehkäistä syrjäytymistä, rikollisuutta, väkivaltaista käyttäytymistä ja päihteiden väärinkäyttöä. Lyhyen aikavälin tavoitteina on lapsen käytösongelmien vähentäminen, joka kattaa sisälleen aggressiivisen, tottelemattoman sekä häiritsevän käytöksen ehkäisyä. Menetelmän tavoitteena on myös lisätä lapsen sosiaalista ja emotionaalista taitavuutta. Tarkoituksena olisi, että lapsi oppisi oma-aloitteisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja, jotka edesauttavat sitoutumaan ja lisäämään valmiuksia elämässä. Suomessa Ihmeelliset vuodet ry- yhdistys on perustettu vuonna 2012. Yhdistys järjestää ja koordinoi Ihmeelliset vuodet – menetelmän tilaisuuksia, koulutuksia ja seminaareja. Opastus ja tiedotus menetelmään liittyvistä asioista sekä tiivis yhteistyö alan muiden toimijoiden kanssa kuuluvat yhdistyksen toimintaan. Suomessa muutamissa kunnissa toimii erilaisia ryhmiä, jotka ovat suunnattu joko alan ammattilaisille tai lapsen vanhemmille. (Ihmeelliset vuodet ry www-sivut 2016)

Vanhemmuusryhmät on tarkoitettu päiväkotij- ja alakouluikäisten käytöshäiriöisten lasten vanhemmille. Ryhmissä annetaan ohjeita ja mahdollisia helpottavia tekijöitä käytöshäiriöisten lasten kasvatukselliseen toimintaan. Koulutuksissa korostetaan leikin tärkeyttä lapselle. Erilaisten taitojen opettaminen kuuluu vahvasti koulutuksien periaatteisiin, kuten myös lapsen kehuminen ja rajojen asettaminen sekä aktiivinen kan-

nustaminen. Näiden tärkeiden periaatteiden avulla saavutetaan muutoksia lapsen käyttäytymisessä, jolloin lapsen itsetunto kohenee ja itsetuntemus kasvaa. (Ihmeelliset vuodet ry www-sivut 2016)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut on toteutettu Imatralla, Raisiossa ja Raahessa ja mitä palveluita kolmannella sektorilla on näissä kaupungeissa. Opinnäytetyössä keskityttiin erityisesti hyviin käytänteisiin. Tarkoituksena oli myös selvittää Lapset puheeksi- menetelmän ja Ihmeelliset vuodet- menetelmän käyttö ja toimivuus edellä mainituissa kunnissa. Lisäksi selvitettiin mielenterveystutkimusryhmän toiveista kouluissa toimivien psykiatristen sairaanhoitajien, eli Merkkarien toimintaa.

Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena on, että Satakunnan ammattikorkeakoulun mielenterveystutkimusryhmä pystyy hyödyntämään opinnäytetyön tuloksia mielenterveyttä edistävien ja tukevien rakenteiden sekä ilmiöiden tutkimus- ja kehittämistyössä. Lisäksi tavoitteena on, että Imatran, Raahen ja Raision kaupungeissa hyväksi todettuja käytänteitä voidaan jatkossa hyödyntää myös Satakunnan alueella.

Tutkimuskysymys muodostettiin opinnäytetyön tarkoituksista ja tavoitteista. Tutkimuskysymykseksi määriteltiin:

Millaisia hyviä palveluita ja käytänteitä kaupungeista löytyy lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseksi?

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KÄSITTELY

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksessa sovelletaan teoreettista tutkimusmenetelmää, joka lyhyesti määriteltynä tarkoittaa työskentelyä valmiin tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Teoreettisessa tutkimuksessa ei tutkimuskohteita havainnoida välittömästi, joten tietoa tarkastellaan ja havainnoidaan valmiista materiaalista. (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2016) Systemaattisen katsauksen avulla tiivistetään tutkimustietoa esimerkiksi parhaan näytön etsimiseksi. Systemaattisessa katsauksessa perehdytään erityisesti menetelmien vaikuttavuuden osoittamiseen. Sen keskeisin piirre on tarkkojen vastauksen etsiminen ja useiden eri tutkimustulosten yhdistäminen. Tuloksia yhdistetään näytön esittämiseksi tai esimerkiksi hyvien käytänteiden perustaksi. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 14)

Kirjallisuuskatsaus on menetelmä, joka on keskeinen muodostettaessa kokonaiskuvaa kyseisestä aihealueesta ja asiakokonaisuudesta. (Stolt ym. 2016, 5) Kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tutkittuun tietoon perehtymistä tai aihepiirin kirjallisuuden dokumentoitua tulosta. Kirjallisuuskatsausta voidaan käyttää apuna aiemman tiedon jäsentelyyn ja se on tutkimuksella tuotetun tiedon kriittinen arviointimenetelmä. (Coughlan, Cronin & Ryan 2013, 2-3) Kirjallisuuskatsauksia on runsaasti erilaisia. Kirjallisuuskatsauksen muoto riippuu katsauksen tavoitteista. Sen tärkein tehtävä on tieteenalan teoreettisen ymmärryksen ja käsitteistön kehittäminen sekä tutkimuskysymykseen vastaaminen. (Stolt ym. 2016, 5, 7, 86)

Opinnäytetyön aineisto koottiin valmiin verkkoaineiston ja kirjallisuuden pohjalta. Opinnäytetyöhön valittavan aineiston poissulkukriteerejä olivat muut kuin opinnäytetyön aiheeseen liittyvät teokset, yli 21-vuotiaiden mielenterveyspalvelut sekä käytänteet ja yli 10 vuotta vanhat teokset. Pois jäivät aiheet ja teokset, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseen. Sisäänottokriteereinä olivat alle 21-vuotiaiden mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet Imatralla, Raahessa sekä Raisiossa ja alle 10 vuotta vanhat teokset. Sisäänottokriteereinä toimivat myös Suomen ja Englannin kieli. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on taulukoitu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Sisäänotto ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Suomi ja Englannin kieli	Muut kuin aiheeseen liittyvät julkaisut ja teokset
Hyvät käytänteet Imatralla, Raahessa ja Raisiossa	Yli 21- vuotiaiden mielenterveyspalvelut
Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut	Yli 10 vuotta vanhat teokset
Otsikko vastaa tutkimuskysymykseen	

Kahden henkilön tehtävässä kirjallisuuskatsauksessa yhteistyö voidaan toteuttaa niin, että tutkijat käsittelevät aineiston itsenäisesti eli poimivat valituista tutkimuksista opinäytetyön tarkoituksen ja tutkimuskysymyksen mukaiset tiedot ja kokoavat tuloksista valitun menetelmän mukaisesti kokonaisuuden. (Stolt ym. 2016, 91) Tämä oppinnäytetyö on toteutettu edellä mainitulla tavalla.

4.1 Aineiston haku

Nuorten syrjäytymistä estävistä käytänteistä löytyy tietoa monista lähteistä. Käytänteitä löytyy esimerkiksi sähköisistä portaaleista, kirjallisuudesta sekä foorumeilta, joilla esitetään hyviä käytänteitä ja tuetaan niiden leviämistä. Varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn tueksi on tehty lukuisia oppaita ja käsikirjoja. (Notkola, Pitkänen, Tuusa, Ala-Kauhaluoma, Harkko, Korkeamäki, Lehikoinen, Lehtoranta & Puumalainen 2013, 184)

Keskeisten asiasanojen määrittelyn avuksi haettiin aineistoa Porin kaupungin kirjastosta sekä Satakunnan ammattikorkeakoulun omasta kirjastosta. Lisäksi aineistoa haettiin Theseus-, Medic- ja Finna- tietokannoista. Liitteessä 2 on taulukoituna alkupe- räisen aineistohaun tuloksia. Keskeisten sanojen määrittelyn avuksi haettiin myös tietoa World Health Organization verkkosivuilta. Keskeisten sanojen määrittelyssä käytettiin kirjallisuuden ja WHO:n verkkosivuston lisäksi Terveysportin verkkosivustoa.

Hakusanoina käytettiin lapset, nuoret, mielenterveyspalvelut, hyvät käytänteet, Imatra, Raahe, Raisio. Ulkomaisista tietokannoista käytettiin apuna EBSCO tietokantaa. Taulukossa 2 on taulukoituna haun tulokset. Hakusanoina käytettiin Incredible Years, Children and Young ja Mental Health.

Taulukko 2. Aineistonhaku

Tietokanta	Hakusanat	Kieli	Hakutulokset
EBSCO	Children and Young People, Mental Health.	Englanti	194
EBSCO	Incredible Years	Englanti	59

Opinnäytetyön aineistoa valitessa tarvitaan lähdekritiikkiä ja harkintaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 109) Opinnäytetyössä käytetty aineisto vastasi tutkimuskysymykseen ja oli tekijöiden arvion mukaan peräisin asianmukaisista ja luotettavista lähteistä. Kaupunkien verkkosivuilta otettiin opinnäytetyöhön lapsille ja nuorille tarjolla olevat mielenterveyttä edistävät peruspalvelut sekä vanhemmille tarkoitettut palvelut, jotka suoranaisesti liittyvät lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseen ja ylläpitoon. Kolmannen sektorin tarjoamista palveluista vain hyviksi todetut käytänteet huomioitiin.

Otsikon perusteella hylätyssä aineistossa käsiteltiin jonkin muun ikäluokan mielenterveyspalveluita ja/tai hyviä käytänteitä Imatralla, Raahessa tai Raisiossa. Tiivistelmien perusteella hylättiin aineistoa, jos se ei käsitellyt hyviä käytänteitä. Opinnäytetöitä ei otettu lähteiksi.

Pääasiassa tiedonhaussa käytettiin Imatran, Raahen ja Raision kaupunkien verkkosivustoja. Taulukossa 3. on taulukoituna haun tulokset. Tutkimuskysymykseen vastaavan aineiston haussa käytettiin verkkoaineistona Terveysporttia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Innokylän ja Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivustoa. Liitteessä 1. on taulukoituna haun tulokset. Aineistoa kerätessä aineistonhaussa tarkasteltiin myös kaupunkien sekä eduskunnan julkaisuissa käytettyjä lähteitä.

Taulukko 3. Kaupunkien verkkosivuilta haettua aineistoa

Kaupunki	Lasten- ja nuorten mielenterveyspalvelut	Hyvät käytänteet
Imatra	6	2
Raahe/Ras*	7	4
Raisio	5	2

* Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä

Aineistoa kerätessä Imatran verkkosivuilta löytyivät hyviksi käytänteiksi todetut Mielenterveystalo ja Etsivä nuorisotyö, joihin on vakiinnutettu Ketju- ja Haavi – työryhmät (Imatran kaupungin www-sivut 2016). Jori & Yangsteri - toimintamallit löytyivät sisäministeriön julkaisusta 40/2006. Kylämummi- toiminta löydettiin Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivustolta. Edellä mainitut toimintamallit on todettu hyviksi käytänteiksi. (Savola, Haiko, Alako, Kyrölä, Aapio, Puonti, Laitinen, Hämäläinen & Leppänen 2006, 6; Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2016)

Aineistoa koskien hyviä käytänteitä haettiin lisäksi uusimmasta Imatran mielenterveys- ja päihdeohjelmasta, Imatran kaupungin toimenpideohjelmasta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi, eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisusta sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden verkkosivustolta. (Imatran kaupungin www-sivut 2016; Notkola ym. 2013; Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden www-sivut 2016)

Raahen osalta aineistonhaku toteutettiin lähinnä Raahen kaupungin ja Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän verkkosivuilta. Aineistoa hyvistä käytänteistä löytyi Terveystieteiden ja hyvinvoinnilaitoksen verkkosivuilta löydettyistä julkaisuista. Lapset puheeksi - menetelmästä tietoa haettiin mielenterveysseuran verkkosivuilta löydetystä julkaisusta Toimiva lapsi & perhe. (Raahen kaupungin www-sivut; Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut; Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut; Mielenterveysseuran www-sivut 2016)

Opinnäytetyön tutkimuskysymykseen vastaamisen sekä aineiston keruun kannalta Raision kaupungin verkkosivut olivat haastavat tulkita. Erityistä mainintaa pelkistä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluista ei ollut, joten kaikkien palveluiden esittelyt oli luettava erikseen. Suurimman osan tarjotuista palveluista voisi sisällyttää mielenterveyspalveluihin, koska kyseiset palvelut ovat niin sanotusti mielenterveysongelmia ennaltaehkäiseviä. Raision omien verkkosivujen kautta löytyi hyvinä käytänteinä Pyydä apua- nappi ja Lapset puheeksi- menetelmä. Raision kunnan hyviä käytänteitä oli haastavaa löytää, koska osa löydetyistä käytänteistä paljastui viittaavan Turussa käytettäviin hyviin käytänteisiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta hakusanoilla ”Raisio”, ”mielenterveyspalvelut” ja ”hyvä käytäntö” löytyi Kirjastosta lainattava perhevalmentaja sekä Pyydä apua- nappi. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2016) Pyydä apua- napista löytyi paljon tietoa Raision kaupungin verkkosivuilta ja muista lähteistä. Kirjastosta lainattavasta perhevalmentajasta löytyi lähteitä Raision kaupungin verkkosivuilta. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Kaikki edellä mainitut käytänteet on käsitelty laajemmin opinnäytetyön tuloksia selvennettäessä.

4.2 Aineiston analyysi

Löydetty aineisto analysoitiin sisällönanalyysi- menetelmällä. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja objektiivisesti tai systemaattisesti. Dokumentilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kirjoja, artikkeleja, haastatteluja, puheita, raportteja tai keskusteluja. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta aineistosta kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Sillä saadaan tutkittava aineisto järjestetyksi johtopäätösten tekemistä varten. (Tuomi & Sarajärvi, 103) Aineiston analyysin lähtökohtana on vastata tutkimuskysymykseen, erottaa olennaiset asiat valitusta aineistosta, tutustua aineiston sisältöön ja varmistaa sen luotettavuus sekä hyödyntää aineistoa myös raportoinnissa. (Kajaanin ammattikorkeakoulun www-sivut 2016)

Kirjallisuuskatsaukseen perehtyminen on hyvä aloittaa aikaisessa vaiheessa, jotta aiheesta voitaisiin luoda selkeä yleiskuva. Laaja-alainen aineiston alustava lukeminen

antaa käsityksen siitä, millaista aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on saatavilla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 107) Aineiston alustava lukeminen aloitettiin itsenäisesti opinnäytetyön keskeisten kaupunkien verkkosivustoista.

Sisällönanalyysissä tulee määritellä analyysiyksikkö ennen analyysin aloittamista. Analyysiyksikkö voi olla lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 110) Ennen aineistonanalyysin aloittamista määriteltiin tutkimuskysymykseksi ”Millaisia hyviä palveluita ja käytänteitä kaupungeissa löytyy lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseksi?”

Sisällönanalyysissä käydään aineisto läpi ja erotetaan asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. Merkityt asiat kerätään yhteen ja luokitellaan. Aineisto ryhmitellään esimerkiksi aihepiirin mukaan tai pelkistetään. Pelkistämällä tarkoitetaan joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista pienempiin osiin. Tutkimuskysymys ohjaa aineiston pelkistämistä. (Tuomi & Sarajärvi, 92, 93,109) Aineistoa käytiin tarkasti läpi ja siitä eroteltiin asiat, jotka vastasivat opinnäytetyön tutkimuskysymystä. Aineistosta eroteltiin hyviksi todettuja käytänteitä ja hyviä mielenterveyspalveluja.

Aineiston ryhmittelyssä alkuperäistutkimukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään yhdeksi luokaksi. Luokitteluyksiköllä voi olla tutkittavan ominaisuuden käsitys tai piirre. Aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät yhdistetään kokonaisuuteen. (Tuomi & Sarajärvi, 110) Aineisto ryhmiteltiin aihepiirin mukaan. Haettu aineisto oli Imatran mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet, Raahen mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet sekä Raision mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet. Seuraavaksi luokiteltiin aineistosta löytyneitä käytänteitä ranskalaisin viivoin kunkin kaupungin alle. Samasta lähteestä löytyi usein Imatraa ja Raisiota koskevia käytänteitä. Tämän jälkeen haettiin aineistosta tietoa hyvistä käytänteistä. Peruspalvelut ja mahdolliset sivuilta löytyvät hyvät käytänteet haettiin kaupunkien verkkosivuilta. Ne ovat taulukoituna taulukossa 3.

5 TULOKSET

Seuraavaksi kuvataan löydettyjä hyviä käytänteitä ja toimivia malleja Imatralla, Raissa ja Raahessa.

5.1 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Imatralla

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden alueella tarjotaan 0-17- vuotiaiden lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmien hoitoon erilaisia palveluita. Palveluita tarjotaan myös heidän perheilleen. Hoito ja tutkimukset toteutetaan lääkäreiden sekä terveydenhoitajien vastaanotoilla ja lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysympäristöissä. Kehitysympäristöillä tarkoitetaan esimerkiksi lapsen ja nuoren koulua ja/tai kotia. Sosiaali- ja terveystieteiden tarjoaa myös perheneuvolatyötä sekä osastohoitoa tarvittaessa. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden eli Eksoten verkkosivuilla esitellään palveluiden toimipisteet sekä puhelinnumerot. Palveluiden toimipisteet on jaettu 0-12- vuotiaille, sekä 13-17- vuotiaille. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden www-sivut 2016)

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden alueella toimii varhaisen vuorovaikutuksen yksikkö. Toiminta on tarkoitettu vauvaa odottaville perheille ja lapsiperheille, joissa on 0- 2- vuotiaita lapsia. Varhaisen vuorovaikutuksen yksikköön voi ottaa yhteyttä puhelimitse, neuvolan työntekijän tai muun terveydenhuollon ammattilaisen kautta. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden www-sivut 2016)

Imatran lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja on uudistettu viime vuosina paljon. Imatralla on kehitetty monialaisia yhteistyömuotoja, jotka ovat vakiintuneet osaksi käytännön toimintaa. Kehitystyö jatkuu edelleen ja siihen on kutsuttu mukaan monenlaisia toimijoita. Työhön on kutsuttu esimerkiksi viranomaistoimijoita, kolmannen sektorin toimijoita sekä vanhempia ja heidän lapsiaan. Kun toimenpideohjelma on saatu valmiiksi työryhmä jatkaa työtä edelleen ja vastaa ohjelman toteutumisesta Imatran kaupungissa. Kaikkien toimenpiteiden tavoitteena on, että lapsia ja nuoria tuetaan heidän kasvu- ja kehitysympäristössään ja tarvittavaa tukea on tarjolla riittävän pitkään lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Keskeisessä osassa ovat kolmannen sektorin toimijat.

(Laine, Karvinen, Antikainen, Leinonen, Majuri, Mankki, Miettinen, Mäyrä, Rovio, Röyskö, Särkinen, Valtsaola & Ylitörmänen 2015, 2, 9) Usean eurooppalaisen maan Refinement-tutkimuksessa, jossa THL oli mukana, selvisi että Eksoten mielenterveys- ja päihdepalvelut todettiin suomalaisiksi edelläkävijäksi. (Partanen, Moring, Bergman, Karjalainen, Kesänen, Markkula, Marttunen, Mustalampi, Nordling, Partonen, Santalahti, Solin, Tuulos & Wuorio 2015, 63)

Lasten avopalveluiden poliklinikalle pääsee tutkimukseen ja hoitoon lähetteellä. Poliklinikkakäynnit ovat perheille maksuttomia. Lapset pääsevät ympärivuorokautiseen hoitoon tarvittaessa. Hoito tapahtuu Helsingissä HUS:in lastenlinnan sairaalassa. Nuorten vaikeiden mielenterveysongelmien tutkimus, hoito ja kuntoutus perustuvat vapaaehtoisuuteen. Hoitopaikkoina toimivat ensisijaisesti päiväosastot. Jos nuoren vointi vaatii hoitoa muulloin kuin arkena hänet ohjataan Kymenlaakson sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian osastolle. Siellä tarjotaan nuorille kuntouttavaa päivätoimintaa ja kotiinpäin suuntaantuvaa hoitoa. Hoitopäivämaksu peritään alaikäiseltä seitsemältä ensimmäiseltä hoitopäivältä. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2016)

Lastensuojelutyöntekijöihin otetaan yhteyttä, jos huolestutaan lapsen hyvinvoinnista, terveydestä tai kehityksestä. Ensisijaista on, että lapsi tai nuori voi kasvaa ja asua omassa kodissaan. Lastensuojelutyötä tehdään yhteistyössä lapsen perheen ja eri viranomaisten kanssa. Imatran seurakunnan Perheasian neuvottelukeskus tarjoaa asiakkaille maksuttomia palveluita. Lähetettä ei tarvita. Neuvontaan voi hakeutua, jos on ulkopuolisen avun tarvetta parisuhde-, perhe- tai ihmissuhdeasioissa. Alaikäiset voivat olla asiakkaina vanhempien ohessa tai heidän suostumuksellaan. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2016)

Imatralla on tarjolla runsaasti mielenterveyspotilaita kuntouttavaa toimintaa sekä kaupungin että järjestöjen puolesta. Imatran klubitalolla on tarjolla kaikille mielenterveyskuntoutujille avointa, jäsenlähtöistä ja työpainotteista toimintaa. Asumispalveluja ja kuntouttavaa päivätoimintaa järjestää Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry. Yhdistys harjoittaa myös aktiivista koulutus-, tiedotus-, sekä viriketoimintaa ja edunvalvontaa mielenterveyskuntoutujille. Se toimii kuntoutujien, heidän perheidensä ja muiden alan toimijoiden kanssa tiiviisti yhteistyössä. Imatralla toimii aktiivisesti

myös eri yhdistykset kuten mielenterveys ry ja omaiset mielenterveystyön tukena. (Imatran kaupungin www-sivut 2016)

Imatran kaupungin verkkosivuilla lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden osiossa on linkki nuorten mielenterveystalo- sivustolle. Sivustolta nuori voi löytää helposti apua, neuvoa ja tietoa mielenterveyshäiriöistä. Myös nuoren vanhemmat ja ammattilaiset voivat hyödyntää sivustoa. Verkkosivustolla on käytössä uusi apuohjelma nuorille kriisitilanteesta selviämiseen. Ohjelman nimi on TOIVO- Kriisistä selviytymisen oma-apuohjelma nuorille. Ohjelman tarkoituksena on auttaa nuorta käsittelemään elämän kriisitilannetta ja selviämään siitä. (Mielenterveystalon www-sivut 2016)

Ohjelma on verkossa ja sen yhdeksän osiota sisältävät tietoa kriiseistä ja neuvoja niistä selviytymiseen. Lisäksi ohjelmassa käsitellään myös nuorten omia kokemuksia kriiseistä. Nuori voi käydä osiot järjestyksessä tai poimia tärkeitä aiheita. Lisäksi ohjelmassa on erilaisia harjoituksia. Oma-apu- ohjelma tarjoaa mahdollisuuden esimerkiksi kehollisiin tai itsetuntemusta lisääviin harjoituksiin ja pohdintatehtäviin. Ohjelman avulla nuorelle tarjotaan myös muuta ammattiapua tarvittaessa. (Mielenterveystalon www-sivut 2016)

Kehittämistoimenpiteinä Imatralla pyritään vuosina 2015 - 2016 ottamaan lasten ja nuorten vanhemmat mukaan koulujen lukuvuoden toiminnan arviointiin. Vanhempaintoimikunnat pyritään ottamaan mukaan lukuvuoden suunnitteluun keväisin. Vanhempaintoimikunnan tapaamisia tulee olla lukuvuoden aikana vähintään kaksi ja toimintasuunnitelmat kirjataan koulujen vuosisuunnitelmaan. Imatralla pyritään yhteinäistämään ja kehittämään kodin ja koulun välistä Wilma-ohjelman toimintaa ja pelisääntöjä sen suhteen. Vuosina 2017 - 2018 Wilman toiminnan kehittäminen tulee jatkumaan. (Laine ym. 2015, 24)

Vuosina 2011 - 2015 on pyritty vakiinnuttamaan yläkoulunuorisotyötä ja selvittämään mahdollisuuksia alakoulunuorisotyön aloittamiseksi. (Imatran mielenterveys ja päihdeohjelma 2011 - 2015) Imatralla on ylä- ja alakouluissa käytössä myös kasvukeskustelut ja kolmikantakeskustelut. Lasten huoltajien on osallistuttava keskusteluihin kaksi

kertaa vuosiluokkien 1-6 välillä sekä vähintään kerran 7-9 luokkien aikana. Tavoitteena on kodin, koulun ja hallinnon välisen vuoropuhelun kehittäminen Imatran kaupungissa. (Laine ym. 2015,23,24)

Imatran hyvinvointikertomuksen 2014 - 2016 mukaan toimeentulotukea saaneiden perheiden määrä on näinä vuosina vähentynyt. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten ja lasten määrä on myös laskenut. Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaiden määrä on laskenut ja se on nyt alle valtakunnallisen tason. Opiskelijat kokivat koulun lääkärille ja terveydenhoitajalle pääsyn aikaisempaa helpommaksi. (Imatran hyvinvointikertomus 2014 - 2016, 6)

Seuraavaksi käsitellään lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä Imatralla.

5.1.1 Lasten- ja nuorten talo

Imatran Mansikkalan hyvinvointiasemalla on aloitettu Lasten ja nuorten talo- toiminta. Toiminnan suunnittelu on Imatralla vielä kesken, mutta talo on kuitenkin jo toiminnassa. Hyvinvointiasemalle on jo ennestään keskitetty lasten ja nuorten sosiaalipalveluja. Samasta paikasta löytyvät kasvatus- ja perheneuvola, lastensuojelun palvelut sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut. (Ylönen 2016) Lasten ja nuorten talo toimii matalan kynnyksen periaatteella ja sinne voi mennä milloin tahansa tai ottaa yhteyttä esimerkiksi puhelimitse. Lähetettä ei tarvita. Alkuarvioinnin tekee uusille asiakkaille arvioinnin työryhmä. Työryhmä tarjoaa myös keskusteluapua vaikeassa tilanteessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen. Tarvittaessa tehdään jatkosuunnitelma ja ohjataan lapsi tai nuori jatkohoitoon. Tapaamiskertoja järjestetään 1-5 ja tapaamisien aikana pyritään myönteiseen tilanteenratkaisuun. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2016)

Lasten ja nuorten talon tavoitteena on matalan kynnyksen palvelutarpeen arvio ja palveluun pääsy viipymättä. Tavoitteena on myös lyhytkestoinen hoitoarviointi kaikille, luottamus ja avoin ilmapiiri. Huomio pyritään pitämään toimintakyvyssä, lasten ja

nuoren selviytymistä haittaavissa asioissa sekä koko perheen tilanteessa. Toiminnallisena tavoitteena on myös riittävä tiedonvaihto. Kehitysympäristössä tehtävä työ ja verkostotyö ovat keskeisiä työmenetelmiä. (Nylund 2014)

Lasten ja nuorten talossa on lisäksi tarjolla perhe- ja kasvatusneuvontaa, perhe- ja tukityötä sekä koordinointia. Tarjolla on myös adoptioneuvontaa, nuorten oikeusedustajan palveluja, lasten ja nuorten kasvu- ja kehitystutkimuksia, puheterapiaa, toimintaterapiaa, fysioterapiaa sekä psykologin tutkimuksia. Talossa on lasten ja pienten lasten psykiatrian palvelut, lastensuojelun avohuolto ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut. Tarvittaessa myös kriisityö ja intervallijaksot ovat mahdollisia. Lasten ja nuorten talossa toimii n.120 työntekijää. Moniammatilliseen työryhmään kuuluu sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, lääkäreitä, sosionomeja, terveydenhoitajia, perhetyöntekijöitä, virastomestareita ja toimintaterapeutteja. Lasten ja nuorten talossa toimii myös erilaisia psykoterapian ryhmiä. Lastenpsykiatrinen toiminta tarjoaa yksilö- ja pienryhmäterapioita. Käytöshäiriöisille lapsille ja heidän vanhemmilleen on tarjolla Ihmeelliset vuodet-ryhmiä. (Nylund 2014) Imatran kaupungissa on todettu hyväksi käytänteeksi vanhempia tukeva näyttöön perustuva monimuotoinen perheterapia sekä Ihmeelliset vuodet-ohjelma. (Notkola ym. 2013, 186)

Imatran hyvinvointineuvola toimii Lasten ja nuorten talossa. Vuonna 2009 käynnistetyn hyvinvointineuvolaan panostamisen tuloksena lastensuojelun kustannukset vähenivät viidessä vuodessa merkittävästi. Laitosasumisen kustannukset vähenivät yli miljoonalla eurolla ja myös pitkäaikaisesti sijoitettujen nuorten määrä kääntyi laskuun. Yksi Imatran lastenkodeista lopetettiin ja sen työntekijät siirrettiin perhetyöhön sekä lastensuojelun avohuoltoon. (Ervamaa ym. 2015) Lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian osastojen tarve on vähentynyt ja nuorisopsykiatrian tilastojen mukaan myös lähetteet ovat vähentyneet vuosien 2010-2013 aikana 775 lähetteestä 456 lähetteeseen. Saman ajanjaksona potilaat ovat lisääntyneet 1037 potilaasta 1124 potilaaseen ja käynnit ovat lisääntyneet 8380 käynnistä 9635 käyntiin. (Nylund 2014) Hyvinvointineuvola palkittiin Kunnallinen lastensuojeluteko-palkinnolla ja se on todettu hyväksi käytänteeksi Imatralla. (Notkola ym. 2013, 186) (Ervamaa ym. 2015) Kyseessä on pysyvä panostaminen ongelmien ennaltaehkäisyyn. Resursseja ei otettu muusta toiminnasta ja Imatra sai palkattua kuusi uutta työntekijää perhehoitotyöhön. (Ervamaa ym. 2015)

5.1.2 Lapset puheeksi- menetelmä

Lapset puheeksi- menetelmän käyttöönotto on alkanut Imatran kaupungissa 2010 syksyllä. Toiminnasta on vastuussa Imatran kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi ja sivistystoimi. (Imatran mielenterveys ja päihdeohjelma 2011 - 2015) Menetelmä on käytössä osana kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Menetelmän kouluttajana toimii terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Imatran kaupunki on kouluttanut 4 työntekijää, jotka jatkavat kaupungin työntekijöiden kouluttamista. Imatran kaupungin tavoitteena on ottaa käyttöön työmenetelmiä, joilla voidaan ehkäistä ylisukupolvista syrjäytymistä ja ehkäistä psykososiaalisten ongelmien siirtymistä vanhemmilta lapsille. (Laine ym. 2015, 28,29) Lapset Puheeksi- menetelmä on otettu Imatralla käyttöön vuonna 2011. (Imatran mielenterveys ja päihdeohjelma 2011- 2015) Lapset puheeksi- menetelmä on todettu hyväksi käytänteeksi. Kehittämistoimenpiteenä on tällä hetkellä menetelmän juurrutus ja ylläpito osaksi lapsiperheiden arkea. Tarkoituksena on tarjota menetelmää niiden palveluiden yhteydessä, joissa kohdataan imatralaisia aikuisia, joilla on alaikäisiä lapsia. (Laine ym. 2015, 28)

Tulevaisuudessa koulutetaan lisää osaajia, joiden tehtävänä on kohdata perheitä erilaisissa elämän muutostilanteissa. Suunnitelmissa on laatia uusi suunnitelma siitä, milloin Lapset puheeksi- menetelmää Imatralla tarjotaan. Perhetyöntekijöiden toimesta suunnitelmissa on tarjota menetelmää ensisynnyttäjille raskausaikana. Alle 3- vuotiaiden kohdalla menetelmää tarjottaisiin neuvolassa. Lisäksi menetelmää voitaisiin tarjota tulevaisuudessa kaikille päiväkodissa olevien lasten vanhemmille. Koulun alkaessa 1- luokkalaisilla voitaisiin käydä vanhempainvarttina Lapset puheeksi- keskustelu ja myös siirtymävaiheessa 7- luokkalaisille. (Laine ym. 2015, 28,29)

5.1.3 Ketju- ja Haavi- työryhmät

Ketju- työryhmä on hyvä käytänne Imatralla. (Notkola ym. 2013, 46) Ketju on ryhmä, joka tekee ennaltaehkäisevää päihdetyötä imatralaisten nuorten parissa. Työryhmä on

toiminut jo yli kymmenen vuotta. Ketjun toimintaa järjestävät vapaaehtoiset ja muutammat palkalliset työntekijät. Ketju on moniammatillinen työryhmä, jossa on mukana nuorisotyöntekijöitä, terveydenhoitajia, poliiseja sekä seurakunnan ja kolmannen sektorin edustajia. Ketju- työryhmäläiset esimerkiksi partioivat kaduilla, joissa nuoret liikkuvat tai esimerkiksi järjestävät huumeiden vastaisia iltoja. (Horttanainen 2015)

Ketjun pyrkimyksenä on tehdä yhteistyötä mahdollisimman monen lasten ja nuorten parissa työskentelevän tahon kanssa. Katupartio toteutetaan aina, kun tiedetään, että joukko lapsia ja nuoria kokoontuu mahdollisesti kaupungille. Keskimääräisesti partiointia järjestetään noin neljä kertaa vuodessa. Ketjulaisten rooli on olla kaduilla selvänä ja päihteettömänä aikuisena. Ketjun tarkoituksena ei ole moralisoida tai vahtia nuoren toimintaa, vaan auttaa tarvittaessa. Pelkkä aikuisten läsnäolo voi rauhoittaa nuorten juhlimista. (Imatran kaupunkikeskustan www-sivut 2016)

Ketju- työryhmän lisäksi Imatralla on käytössä myös toinen hyvä käytäntö, Haavi-toiminta. Haavi- toiminnan vakiinnuttaminen osaksi etsivää nuorisotyötä alkoi vuonna 2011 ja toiminnan toteutus on aloitettu vuonna 2012. Haavi- toiminta on etsivän nuorisoparin toimintaa. Toiminta tarjoaa tukea ja palveluohjausta nuorille, esimerkiksi koulupudokkaille tai sen vaarassa oleville ja nuorille, jotka ovat jääneet yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle. (Kirmanen ym. 2010)

Toiminta on nuorelle vapaaehtoista. Lähtökohtana on ottaa huomioon nuoren omat tavoitteet ja toivomukset. Nuori voi itse ottaa yhteyttä nuoriso-ohjaajiin tai hakeutua asiakkaaksi yhteistyötahojen kautta. Myös huolestuneet vanhemmat tai ystävät voivat olla yhteydessä nuoriso-ohjaajiin. (Imatran kaupungin www-sivut 2016)

Vuonna 2012 koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17- 24 vuotiaiden määrä Imatralla oli 11,3 %. Luku on isompi kuin Suomessa keskimäärin. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä nuorilla tarkoitetaan henkilöitä, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta. Imatralla keväällä 2012 peruskoulunsa päättäneistä kaikki jatko-opiskelupaikkaa hakenneet saivat opiskelupaikan. (Imatran hyvinvointikertomus 2014- 2016, 7) Haavi-toiminta perustuu siihen, että etsivän nuorisotyön ohjaajat tarjoavat 15- 28- vuotiaille nuorille muun muassa yksilöllistä neuvoa ja ohjausta koulutukseen liittyen. (Imatran kaupungin www-sivut) Haavi- etsivä on aikuinen henkilö, joka varmistaa sen, että

nuori löytää itselleen opiskelu tai työpaikan, tai osaa oikean viranomaisen luokse selvittämään asioitaan. (Vento, 2012)

Imatralla etsiväparina työskentelevät kaupungin erityisnuorisotyön ohjaaja ja yksilövalmentaja. Toiminta kuuluu kulttuuriministeriön rahoittamaan Haavi- projektiin. Viranomaiset ovat todenneet työn tärkeäksi ja kunnille kirjattiin velvoite hankkia Etsivän- palvelut nuorille saataviksi. Toiminnan parissa on noin 100 nuorta vuodessa. Etsivät toimivat aina nuorten keskuudessa. Toimintaa järjestetään esimerkiksi nuorisotiloilla tai kaduilla koulujen loppumispäivinä. (Vento, 2012)

5.1.4 Kylämummi- toiminta

Kylämummi- toiminta on todettu eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisussa hyväksi käytänteeksi Imatralla. (Notkola ym. 2013, 186) Kylämummeilla tarkoitetaan vapaaehtoisia, jotka toimivat lasten kanssa esimerkiksi päiväkodeissa, perhekahviloissa, kouluissa ja kirjastoissa. Mannerheimin lastensuojeluliiton piirit perehdyttävät kylämummit ja -vaarit tehtäviinsä. He myös auttavat löytämään sopivan lapsiryhmän, jossa voivat vieraila. Noin puolet kylämummeista ja -vaareista käy tapaamassa lapsia kerran viikossa, kun taas toiset käyvät useammin tai harvemmin. Jokainen voi osallistua Kylämummi- toimintaan oman elämäntilanteensa mukaan ja kylämummeille ja -vaareille järjestetään myös vertaistapaamisia. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2016)

5.1.5 Jori & Yangsteri- toimintamallit

Jori ja Yangsteri ovat molemmat käytössä olevia ja vakiinnutettuja toimintamalleja Imatralla. Yangsteri on yksi parhaita käytäntöjä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyössä. Jori- toimintamalli on osa Yangsteri- toimintamallia. Yangsteri- toiminnassa puututaan nuorten rikoksentekijöiden ongelmiin. Otettaessa nuori rikoksentekijä kiinni, selvitetään kiinnioton yhteydessä rikoksentekijän kotitaustat ja lapsi kutsutaan yhdessä huoltajien kanssa puhutteluun. Tarkoituksena on löytää rikokseen johtaneet syyt. Tämän jälkeen asia viedään Jori- käsittelyyn. (Savola ym. 2006, 6)

Jori- toiminta koostuu eri viranomaisten viikoittain pidettävästä palaverista. Palaveriin osallistuvia viranomaisia ovat poliisi, syyttäjä, sosiaalisihiteeri ja koulukuraattori. Jori- vastuhenkilö kokoaa poliisin RIKI- järjestelmästä kaikki edellisellä viikolla tapahtuneet alle 18- vuotiaiden rikosasiat. Lisäksi palaveriin kerätään kenttäyksiköltä rangaistusvaatimukset ja käyttörikokset sekä kaikki muut alle 18- vuotiaisiin kohdistuneet toimenpiteet. (Savola ym. 2006, 7)

Yangsteri on yhteistyömuoto Imatran sosiaalitoimen, poliisin ja imitsin kanssa. Imitsillä tarkoitetaan Imatran kaupunkikeskus Ry:tä. Yangsterin tarkoituksena on puuttua mahdollisimman nopeasti nuorten tekemiin näpistyksiin. Käytäntö on Imatran seutukunnan turvallisuussuunnitelman mukaan pysyvä. (Imatran seutukunnan turvallisuussuunnitelma, 27. 2016)

Yhteistyö mahdollistaa koulupoliisityön kehittämisen suunnitelmallisemmaksi. Toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäisy, nopea puuttuminen nuorten maailman lieväilmiöihin sekä huoltajien sitoutuminen nuorten tukemiseen ja rajojen asettamiseen. Poliisin ja nuorisotoimen yhteistyötapa on tapahtuvia koskevien tietojen vaihtaminen. Poliisin tehtäviin kuuluu osallistuminen koulun toimintaan kuuluviin yhteisötapahtumiin. (Imatralainen 2011)

5.2 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Raahessa

Tässä luvussa käsitellään lapsille ja nuorille suunnattuja mielenterveyspalveluja Raahessa. Myös perhepalveluita on syytä käsitellä, sillä ne ovat mielenterveyttä tukevia ja mielenterveysongelmia ennaltaehkäiseviä.

Perheneuvola tarjoaa lapsille ja perheille myönteistä kehitystä tukevaa perheneuvontaa, hoitoa ja tutkimusta. Palvelu on tarkoitettu perheille, joissa on alle 18- vuotiaita lapsia. Perheneuvolaan voi mennä keskustelemaan, mikäli jokin asia lapsen tai nuoren käyttäytymisessä tai tunne-elämässä huolestuttaa vanhempaa. Perheneuvola on käytettävissä myös, jos perheenjäsenten väliset suhteet ja ristiriidat huolestuttavat tai jos

keskustelu vanhemmuudesta, kasvatuksesta, päiväkodin tai koulun vaikeuksista sekä lapsen tai nuoren kehityksestä on tarpeen. Perheen kokemat traumaattiset kokemukset, parisuhteen ongelmat ja erotilanteet ovat tilanteita, joissa voi kääntyä perheneuvolan puoleen. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

Raahen seutukunnan lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon on järjestetty Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Oulun yliopistollisessa sairaalassa. Alle 13-vuotiaat lapset hoidetaan lastenpsykiatrian poliklinikalla tai osastoilla. Nuoret 13-17-vuotiaat hoidetaan nuorisopsykiatrian poliklinikalla ja osastoilla, kun taas 18-21-vuotiaat nuoret kuuluvat aikuispsykiatrian puolelle. (Raahen hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

Lapsirikas-hankkeen tarkoituksena on tarjota erityisesti useampilapsisille perheille suunnattua perheen toivomaa, helposti vastaanotettavaa arjen apua. Perheiden apuna ovat vapaaehtoiset auttajat, jotka koulutetaan tehtävään. Moitteeton rikosrekisteriote sekä aktiivinen koulutukseen osallistuminen ovat vapaaehtoiseksi pääsemisen edellytyksiä. Toimijat koulutetaan Lapset puheeksi-menetelmällä Toimiva Lapsi & Perhe-mallin pohjalta. Toiminta on uskonto- ja aatesuunnista riippumatonta. Lapsirikas-vapaaehtoisten tarjoamia auttamisen eri palveluja ovat sairaana olevan lapsen hoitoapu, kaveri- ja ystävätoiminta, pienet kodin korjaustyöt sekä kaikenlainen arjen apu, jolle löytyy tekijä ja vastaanottaja. Tarkoitus on antaa oikea-aikaista, perheiden taakkaa keventävää apua. Vapaaehtoisten kouluttamisessa hyödynnetään keskeisesti kokemus-asiiantuntijoita sekä sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen asiantuntijoita. Lähtökohtana on aina perheen oman elämän asiantuntijuus ja sen vahvistaminen. Vapaaehtoisia tuetaan havaitsemaan perheiden erilaisuus. Lapsirikas-apua pyytävällä perheellä on mahdollisuus esittää toiveita perheelle sopivan vapaaehtoisen löytymiseksi. Lapsirikas-hankkeen verkkosivuilta löydetyn tiedon mukaan hanke on kuukauden sisällä järjestänyt perheille arjen tukea yhteensä 30:een perheeseen ja se on koskenut yhteensä 160 lasta. Perheiden koko on vaihdellut kahdesta lapsesta 12 lapseen. Hankkeen onnistumisen ovat mahdollistaneet oppisopimuksen onnistuminen, työkokeilua suorittavat, opiskelijaharjoittelussa olevat sekä vapaaehtoisten panostus. Palveluista osa on järjestetty samanaikaisesti sosiaalipalveluiden kanssa. Perheiden palaute avun järjestymisestä on ollut positiivista. Perheiden tarvetta kuullaan ja toimintaa toteutetaan jokaisen yksilöl-

lisiä tarpeita kunnioittaen. Perheistä osa on pyytännyt neuvoa perheenjäsenen saamiseen avun piiriin. Hyvä yhteistyö ja kumppanuus ovat olleet suuressa roolissa avun järjestymiselle. (Lapsirikas- hankkeen www-sivut 2016)

Pohjois-Suomen Lasten Kaste- hanke toteutettiin 1.helmikuuta 2014 - 28.helmikuuta 2016 välisenä aikana. Hankkeella on kolme pääteemaa, jotka ovat Perhekeskus-, oppilashuolto- ja lastensuojeluteema. Perhekeskusteeman tarkoituksena on toimia ennaltaehkäisevän perhetyön, lastensuojelun, neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen välisten yhteistyömuotojen kehittäjänä. Yhteistyön lisääminen järjestöjen, seurakunnan ja kolmannen sektorin kanssa kuuluvat perhekeskuksen toimintakenttään. Perhekeskus tukee vanhempia vanhempina olossa ja yleensäkin perheiden keskinäistä vuorovaikutusta. Oppilashuoltoteeman tarkoituksena on tukea kehittää koulun ja kodin välistä yhteistyötä sekä parantaa oppilas- ja opiskelijahuollossa toimivien osaamista. Erityisen tärkeitä tarkoituksia on parantaa toimijoiden kouluttautumista sekä käytäntöjen ja työmenetelmien kehittämistä. Lastensuojeluteeman tarkoituksena on lastensuojelun sosiaalityön ja perhetyön yhteisen toimintamallin kehittäminen. Jo olemassa olevien toimintojen kehittämisen lisäksi tarkoitus on myös jäsentää ja luoda uusia käytäntöjä. Tärkeässä osassa on perhetyön osaamisen vahvistaminen. Kyseisessä teemassa pyritään myös sijaishuollon perhehoitajien rekrytointiin. Tarkoituksena on myös vahvistaa, tukea ja edistää heidän verkostoitumistaan. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

Kulttuurisen nuorisotyön tarkoituksena on kehittää nuoria ilmaisemaan itseään. Luomalla nuorille kulttuurillisia ja henkisiä tukirakenteita sekä yhteisöllisiä ja yksilöllisiä onnistumisen kokemuksia mahdollistetaan nuorien itseilmaisun vapaus. Mielekkyyttä elämään rakennetaan kulttuurin avulla. Kulttuurin avulla luodaan merkityksiä ja rakennetaan kuvaa itsestä ja maailmasta. Kulttuurinen nuorisotyö pohjautuu ja rakentuu ajatukselle, jonka mukaan nuoret ja heidän lähiympäristönsä ihmiset elävät konkreettisesti luovassa vuorovaikutuksellisessa yhteisössä. Kulttuurinen nuorisotyö antaa mahdollisuuden ilmaista ajattelua, arvoja sekä tunteita eri toimintamuotojen kautta. Raahessa kulttuurisen nuorisotyön keskeisiä toimintamuotoja ovat erilaisten nuorille suunnattujen kulttuuritapahtumien ja tilaisuuksien organisointi sekä nuorten kulttuurin tukeminen. Kulttuurista nuorisotyötä tuotetaan yhteistyössä erilaisten toimijoiden, ku-

ten kulttuuritoimijoiden, kasvattajatahojen ja nuorten parissa toimivien kanssa. Kulttuurisen nuorisotyön avulla rohkaistaan, kannustetaan ja innoitetaan nuoria kulttuuriin harrastuksiin asuinpaikasta, koulutuksesta, etnisestä, kielellisestä tai sosio-ekonomisesta taustasta riippumatta. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

Liikunnallisen nuorisotyön tarkoituksena on edistää terveellisiä elämäntapoja osana kaikkea nuorisotoimintaa sekä edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia. Liikunnallisen nuorisotyön avulla pyritään innoittavasti järjestämään liikunnallisia tapahtumia ja tarjoamaan erilaisia vaihtoehtoja liikkumiseen. Nuorten omaehtoisen liikunnan tukemiseen liittyy myös liikuntaan kannustava ympäristö, joten paikkakunnalla on panostettu nuorisotiloihin, jossa on mahdollisuus liikkua. Tavoitteena on, että liikunta tulee luontevasti esille nuorten arjessa. Tärkeänä tavoitteena on myös yhteistoiminta eri liikuntatoimijoiden, kasvattajatahojen ja nuorten parissa toimivien kanssa. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

Nuorisokahvila Cupin kohderyhmänä ovat 15- 20- vuotiaat nuoret, mutta toimintaa on tarjolla myös nuorille noin 29:ään ikävuoteen saakka. Nuorisokahvilan toiminta on tarkoitettu Raahen seudun nuorille. Nuorisokahvila Cuppi tarjoaa nuorille monipuolista toimintaa sekä vaihtoehtoisen tavan viettää iltoja päihteettömästi. Nuorisokahvilassa pidetään bändi-iltoja ja muita tapahtumia. Nuorisokahvila Cupin toimintaa koordinoi ja ohjaa Raahen nuorisovaltuuston nimittämä ohjausryhmä, johon kuuluu noin 15 jäsentä. Ohjausryhmän tehtävänä on tuottaa ohjelmaa nuorisokahvilaan, järjestää ja koordinoita tapahtumia sekä etsiä kahvilalle mahdollisia rahoittajia ja budjetoida menoja. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

Elämänkoulun epävirallisen nimityksen saanut toiminta on Raahen kaupungin oma toimintamalli ilman opiskelu- tai työpaikkaa oleville nuorille. Nuorten työttömien aktivointitoiminta on tarkoitettu alle 25- vuotiaalle nuorille. Työkokeilu on Työ- ja elinkeinotoimiston toimintamalli, jota voidaan käyttää ammatinvalinnan ja koulutusvaihtoehtojen selvittämiseen, ammattitaidon kohentamiseen sekä työhön sijoittumisen edistämiseen. Pyrkimyksenä on etsiä Raahesta eri toimipisteistä työkokeilupaikkoja. Työkokeilun tarkoituksena on antaa nuorelle mahdollisuus tutustua heitä kiinnostaviin ammatteihin ja sitä kautta löytää vastaisuudessa merkitystä elämälle. Kokeilu kestää noin 1-6 kuukautta. Työpäivien pituus sopimuksen mukaan on 4-6 tuntia. Kaupungin

työkokeilupaiikat ovat saatavilla Raahen kaupungin www-sivuilta, josta nuori löytää avoimna olevia paikkoja. Hakemuksen voi tehdä joko omatoimisesti tai TE-toimiston henkilökunnan kanssa. Apua saa myös nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden keskuudesta. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

Seuraavaksi käsitellään lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä Raahessa

5.2.1 Lapset puheeksi- menetelmä

Raahen seudulla on otettu käyttöön Lapset puheeksi- työmenetelmä, jonka päämääränä on tukea lapsen kehitystä sekä ehkäistä ongelmia, joiden siirtyvyys sukupolvien yli on mahdollista, ellei asiaan puututa. Kuntayhtymän ja kuntien johto on sitoutunut työmenetelmän käyttöönottoon, mikä helpottaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä www-sivut 2016)

Lapset Puheeksi- toimintamallin hyödyntäminen perustuu Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton kuntien allekirjoittamaan hyvinvointisopimukseen. Toimintamallin hyödyntäminen kaikissa keskeisissä perus- ja erityispalveluissa tarkoittaa Lapset Puheeksi- työmenetelmän juurruttamista. Lapset puheeksi- menetelmän avulla lasten hyvinvoinnin ja kehityksen tuki saadaan kaikkien lapsiperheiden ulottuville. (Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiirin www-sivut 2016)

Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiirin (PPHSP) osallisuus kattaa Lapset Puheeksi- toimintakokonaisuudessa menetelmän koordinoinnin ja ohjausryhmän toimivuuden ylläpidon. PPSHP on mukana yhtenä maakunnan hyvinvointiohjelman toteuttajana sekä hyvinvointisopimuksen allekirjoittajana. Lapset Puheeksi- toimintamalli on hyvinvointiohjelman valittu hyvä käytäntö, jonka juurruttaminen, levittäminen, kouluttaminen ja toimintamallin viestintä ovat sairaanhoidopiirin vastuulla. Yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa Sairaanhoidopiiri vastaa Lapset puheeksi- mallin toimivuudesta ja vaikuttavuudesta, seurannan ja suunnittelun arvioinnista sekä rahoituksen hakemisesta ja toteutuksesta. (Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiirin www-sivut 2016)

Lapset Puheeksi- toimintakokonaisuus tarjoaa kunnille palveluranteiden suunnittelu- mahdollisuuden, joiden avulla voidaan edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja ennaltaehkäistä vanhempia kohdanneiden ongelmien jatkuvuutta. Esimerkkinä toimivat tilanteet, joissa vanhemmilla on tiedoton ja neuvoton olo käytöshäiriöisen lapsen kanssa toimimisesta. Edellä mainittuun tilanteeseen on mahdollista saada apua ja epätietoisuuden kierre katkaista. (Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiirin www-sivut 2016)

Raahen seudulla Lapset Puheeksi- toimintakokonaisuus on ollut pisimpään käytössä. Tilastojen mukaan vuosien 2012 - 2014 aikana on tapahtunut merkittävä positiivinen suunnan muutos. Lastensuojeluilmoitusten määrä on tuona aikana laskenut 25 prosenttia. Lastensuojeluilmoituksen seurauksena tehdään lastensuojelutarpeen selvitys. Ilmoitusten määrä on laskenut 52 prosenttia. Vastaavasti uudet lastensuojelun asiakkaat ovat edellä mainittujen vuosien aikana vähentyneet 58 prosenttia. Lapset puheeksi- menetelmä on osoittautunut erinomaiseksi keinoksi ennaltaehkäistä lastensuojelun noususuuntaista asiakasmäärää. Jo kahden vuoden käytön jälkeen tilanne on muuttunut merkittävästi paremmaksi. (Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiirin www-sivut 2016)

5.2.2 Etsivä nuorisotyö

Raahen kaupungin hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävässä suunnitelmassa on kaudelle 2013 - 2016 suunniteltuna nuorisotyöttömyyden torjuminen. Tarkoituksena on vakiinnuttaa Etsivä nuorisotyö pysyväksi toimintamalliksi ja lisätä oppisopimusmahdollisuuksia. Vastuutahoina toimivat sosiaalipalvelut ja nuorisotoimi. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

Satelliitti- etsivä nuorisotyö on tarkoitettu 15- 29- vuotiaille nuorille, joilla ei ole koulupaikkaa, ammattia tai nuorille, jotka vielä etsivät omaa alaansa. Satelliitti- etsivä nuorisotyö opastaa ja auttaa nuoria, jotka kaipaavat tukea tai opastusta koulutukseen, asumiseen, toimeentuloon tai terveyteen. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

Satelliitti- työpajatoiminta on tarkoitettu raahelaisille alle 25- vuotiaille nuorille, joilla ei ole ammattia tai he ovat vaikeassa työmarkkina-asemassa. Työpajaryhmät käynnistyvät kolme kertaa vuoden aikana ja kestävät n. 5- 6 kuukautta. Satelliitti-työpajatoiminta jakautuu ryhmävaiheeseen ja yksilötyöpajavaiheeseen, jotka kestävät molemmat noin 2,5 kuukautta riippuen yksilöstä. Ryhmävalmennusvaiheessa nuoret tutustuvat pienryhmässä eri ammatteihin ja opiskeluvaihtoehtoihin. Ryhmävalmennuksessa harjaannutetaan taitoja hoitaa arkipäivän asioita, sosiaalisissa tilanteissa pärjäämistä ja kehitetään nuoren omaa hyvinvointia. Ryhmät kokoontuvat kaksi kertaa viikossa. Yksilötyöpajan aikana nuori toteuttaa yksilöllisesti työvalmentajan kanssa tehtyä suunnitelmaa ja voi siirtyä esim. työharjoitteluun tai kuntouttavaan työtoimintaan. Satelliitti-työpajatoiminta on Raahen kaupungin nuorisotoimen hallinnoimaa toimintaa, jota rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kautta. (Raahen kaupungin www-sivut 2016)

5.2.3 Tirlittanin perhetyö ja kotipalvelu

Tirlittanin toimintayksikön palveluihin kuuluvat lapsiperheiden kotipalvelu, varhaisen tuen perhetyö, ekavauvaperhetyö, vauvaperheryhmätyö sekä palveluohjaus. Näissä palveluissa on huomioitu uudistunut sosiaalihuoltolaki. Perhetyöllä tarkoitetaan perheen kodissa tapahtuvaa työtä, jonka tavoitteena on auttaa lapsiperheitä löytämään voimavaransa ja tukea sekä ohjata vanhempia arjen hallinnassa. Tirlittanin perhetyön tavoitteena on panostaa entistäkin enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen siten, että perheet tulevat autetuiksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

Palveluohjauksessa perheitä ohjataan, neuvotaan sekä heille tiedotetaan, mitä palveluita kuntayhtymän alueella on tarjolla. Palveluohjaus on osa kaikkea Tirlittanin tarjoamaa perhetyötä ja palveluita. Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa ja antaa apua kaikille lapsiperheille. Kotipalvelussa tuetaan ja autetaan normaalien arkielämään kuuluvien toimintojen sujumisessa. Lapset puheeksi- keskustelua käytetään työmenetelmänä, jos siihen löytyy tarvetta. Raahessa kotipalvelua voi tilata suoraan perheohjaajalta tai jättämällä tilauspyynnön sähköisen palvelukanavan NettiRassin kautta. Vauvaperheryhmä on ohjattu vertaisryhmä, joka on tarkoitettu koko Raahen seutukunnan

vauvaperheille. Vanhemmat voivat itse hakeutua ryhmään. Tiedotus tapahtuu osittain Tirlittanin perhetyön yhteistyökumppanien kautta. Ryhmässä tuetaan perheen voimavaroja sekä vanhempien ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Toiminnan suunnittelussa ja ohjauksessa otetaan huomioon vanhempien toiveet. Ekavauvaperhetyö puolestaan on neuvoloiden ja Tirlittanin yhteistyötä. Neuvolan terveydenhoitajat esittelevät Eka-vauvaperhetyö-toimintaa vanhemmille, joille on perheeseen syntymässä ensimmäinen lapsi. Kaikkiin ensimmäistä lastaan odottaviin perheisiin tehdään kotikäynti. Perheille kerrotaan kotikäynnillä alueen lapsiperhepalveluista. Tarkoituksena on yhdessä valmistella perhettä vauvan syntymään ja vauvan mukanaan tuomiin muutoksiin arjessa. Varhaisen tuen perhetyö on kohdistettu perheille, joille perinteisempi kotipalvelu on riittämätön auttamisen muoto, mutta tarvetta lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ei kuitenkaan ole. Palvelun piiriin tullaan joko perheen omasta pyynnöstä tai perhetyön yhteistyökumppanien kautta. Varhaisen tuen perhetyö aloitetaan Lapset puheeksi-keskustelulla ja neuvonpidolla. Kaikki Tirlittanin tarjoamat palvelut ovat tällä hetkellä perheille maksuttomia. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2016)

5.2.4 Oporasti perusopetuksessa

Oporasti on perusopetuksen oppilaanohjauksen hyvä käytäntö Raahessa. Oporastilla tarkoitetaan Raahen seudulla toimivaa internetsivustoa, jonka pääkohderyhmänä ovat yläkouluikäiset nuoret. Sivustolla on nuorten lisäksi osioita myös opettajille, työnantajille, vanhemmille ja opinto-ohjaajalle. Työnantajat löytävät sivustolta tietoa TET-jaksoista ja opettajat saavat sieltä tietoa ja vinkkejä oppilaan ohjaukseen liittyen. Sivusto tarjoaa tietoa myös jatko-opinnoista, ammateista, työelämään tutustumisesta, kesätöihin hakemisesta ja kansainvälisyydestä. (Rinkinen & Siippainen 2012, 30)

Opintojen ohjaustoiminnalla opiskelijaa tuetaan kokonaisvaltaisesti. Opinto-ohjauksen osa-alueita ovat oppimisen ja opiskelun ohjaus, psykososiaalinen ohjaus sekä ura- ja elämänsuunnittelu ohjaus. Opinto-ohjaaja on usein opiskelijalle luottohenkilö, jolle opiskelija kertoo huolistaan. (Terveys ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2016)

Opinto-ohjaajan rooli korostuu erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden tuessa ja ohjauksessa. Ohjausta tarvitaan usein poissaolojen vähentämiseen ja opintojen loppuun saattamiseen liittyvissä kysymyksissä. (Terveys ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2016)

5.3 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut Raisiossa

Raisiossa on edetty nopeasti perhepalveluiden uudistamisessa. Kehittämisstrategiana on Raisiossa ollut tuottavien pienten uudistusten ketjuttaminen. Hallinnon aikaa kulluttavia prosesseja on pyritty välttämään. Uudistuksessa on lähdetty liikkeelle yksittäisistä palveluista, minkä jälkeen se on lähtenyt vaiheittain laajentumaan. Uudistuksessa on keskitytty perhetoimintaan ja lastensuojeluun. (Rimpelä & Rimpelä 2015, 40,50,55)

Raisiossa lähdettiin aluksi purkamaan pitkäksi muodostunutta perheneuvolan jonoa. Ensimmäinen aika annettiin perheelle viipymättä ja palvelutarve arvioitiin tapaamisessa. Aikaisemmin palvelutarve arvioitiin ennakkoon lähetteen perusteella. Yhdestä kolmeen kertaan kestäneiden nopeiden tapaamisten avulla jono perhepalveluihin on kolmessa vuodessa lyhentynyt merkittävästi. Asiakasperheiden määrä on kolminkertaistunut ja jonotusaika on keskimäärin pari viikkoa. (Rimpelä & Rimpelä 2015, 56)

Raisiossa on saavutettu merkittäviä säästöjä korjaavalla lastensuojelutyöllä perhepalveluissa. Säästöjä on tullut 1,2 miljoonaa euroa. (Oinonen 2015, 40)

Perheneuvolassa autetaan ja ohjataan lapsiperheitä löytämään tukea, keinoja ja ratkaisuja perhe-elämän sekä kasvatuksen pulmiin. Perheneuvolaan voi olla yhteydessä esimerkiksi, jos haluaa tukea vanhempana toimimiseen tai perheessä on kriisi. Apua voi hakea myös, jos on huolissaan lapsen ja/tai nuoren käyttäytymisestä tai psyykkisestä hyvinvoinnista. Perheneuvolatyöskentely suunnitellaan yhdessä perheen kanssa ja se voi pitää sisällään esimerkiksi ryhmiä, vauvaperhetyötä, tutkimuksia, yksilö-, pari, ja perhetapaamisia sekä yhteistyökumppaneiden konsultaatiota. Perheneuvolan palvelut

ovat maksuttomia, vapaaehtoisia ja luottamuksellisia eikä lähetettä tarvita. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Raision perheneuvolassa toimii myös Lasten eroryhmä, Vanhemman neuvo- ryhmä, Vertti- ryhmä ja Vetskari- ryhmä. Eroryhmä on tarkoitettu lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet. Ryhmässä jaetaan lasten kokemuksia vanhempien erosta esimerkiksi piirtämällä, leikkimällä ja askartelemalla. Ryhmää ohjaa neuvolan psykologi ja sosiaalityöntekijä. Ohjaajat kohtaavat yksilöllisesti lapsen ja vanhemmat ennen ryhmän alkua ja sen päätyttyä. Vanhemman neuvo- ryhmä on tarkoitettu vanhemmille, jotta he saisivat neuvoa siitä, miten lasta ja/tai nuorta tuetaan erotilanteessa ja miten hänen tarpeensa huomioidaan. Ryhmä on myös maksuton ja kokoontuu yhteensä 8 kertaa. Vertti- ryhmä on tukiryhmä lapsille, joiden vanhemmilla on mielenterveysongelmia. Toiminnan avulla halutaan tukea perheiden lapsia. Vetskari- ryhmä on pienryhmä, joka on tarkoitettu nuorille 12- 18- vuotiaille. Ryhmään otetaan 4-8 mahdollisimman saman ikäistä nuorta. Ryhmässä jokainen saa kertoa omasta tilanteestaan ja pohtia omia heikkouksiaan ja voimavarojaan. Ryhmässä saa myös vertaistukea muilta nuorilta. Sama kokoonpano säilytetään koko ryhmän ajan. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Raisiossa toimii myös lasten ja nuorten psykiatrinen poliklinikka, joka toimii Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alaisuudessa ja sijaitsee Raision keskustassa. Lasten psykiatrian puolella työryhmissä työskentelee psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja lastenpsykiatri. Kodin ja palvelujen tarjoajan välisen kommunikoinnin, toimivuuden ja sujumuuden kannalta tärkeitä yhteistyötahoja ovat päiväkodit, perheneuvola, Mannerheimin lastensuojeluliitto sekä sosiaalitoimi. Jotkut lapset eivät koskaan tarvitse erikoissairaanhoitoa, jotkut käyvät vastaanotolla 1-2 kertaa ja toiset ovat asiakkaina vuosia. Nuorisopsykiatrian puolella nuoret tulevat hoitoon läheteellä. Työryhmä koostuu erikoislääkäreistä, psykologeista, sosiaalityöntekijöistä ja sairaanhoitajista sekä sihteeristä. Nuorisopsykiatrian poliklinikan tärkeitä yhteistyötahoja ovat perheneuvola ja sosiaalitoimi sekä työvoimatoimisto. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Raision kaupungilla on hankkeita, jotka ovat tarkoitettu tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointia. Ohukainen- hanke on intensiivistä ja nopeasti toimivaa neuvonantoa ja

voimavarakeskeistä työskentelyä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa. (Raision kaupungin www-sivut) Ohukaisen tarkoituksena on kokeilla ja kehittää työmuotoja jotka ovat nopeita, asiakkaan luokse meneviä ja työntekijöitä tukevia. Työmuodoilla tuetaan lapsia, nuoria ja heidän perheitään mahdollisimman nopeasti. Ohukainen jalkautuu perheiden, lasten ja nuorten keskuuteen, esimerkiksi kouluihin, päiväkoteihin ja koteihin. Työparin ohukainen saa esimerkiksi koulukuraattorista. Ohukaisen tarkoituksena on jatkaa perhekuraattorin työtä, joten perheellä on heti tarjolla apua myös ensipalveluohjauksen jälkeen. Raisiossa ohukaisen yhteistyökumppanina on toiminut erityisnuorisotyöntekijä ja yläkoulun nuorten kanssa tehtävä yhteistyö on tehostunut. Ohukaisen myötä nuorisotoimen ja perhepalveluiden osaaminen on yhdistynyt. (Hulkkonen 2013,3)

Pointti on Raisiossa toimiva etsivän nuorisotyön työryhmä. Etsivään nuorisotyöntekijään voi olla yhteyksissä, jos on esimerkiksi vailla opiskelu- tai työpaikkaa, haluaa keskeyttää opinnot ja/tai haluaisi tukea tulevaisuuden suunnitteluun. Etsivä nuorisotyö etsii ratkaisuja nuorten ongelmiin, vastaa kysymyksiin ja auttaa saavuttamaan tarvittavat palvelut. Työssä toimii Raisiossa kaksi nuorisotyöntekijää, jotka ovat tavoitettavissa nuorisokeskus Nopassa ja maanantaisin myös kirjastotalolla ja nuoriso- sekä liikuntakeskus Nuolessa. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Karvettila on hanke, jonka toimintaa ylläpitää ja tukee Raisio-Naantali Fountain House yhdistys ry. Yhdistyksen jäseniä ovat Raision ja Naantalien kaupungit, Raision ja Naantalien seurakunnat, Mielenterveyden keskusliitto ry, Omaiset Mielenterveystyön tukena, Lounais-Suomen yhdistys ry, Sosiaalipalvelusäätiö Raina ja Kunnon elämä Turun aluekeskus ry. Karvettila toimii klubitalotoiminnan tavoin. Klubitalo- toiminnalla tässä tapauksessa tarkoitetaan työtoimintaa, joka kattaa muun muassa keittiö- ja toimistotyötä. Klubitalolla on myös työllistämisyksikkö. Keittiöyksikössä työskentelee 4-8 nuorta ohjaajan kanssa. Tarkoituksena on valmistaa päivittäin terveellinen ja ravitseva ateria, jonka reseptiä nuoret voivat tahtoessaan kotonaan hyödyntää. Toimistoyksikössä työskentelee ohjattuna kolmesta kymmeneen nuorta. Toimistoyksikössä työskentelevät nuoret muun muassa laskevat budjetteja, hoitavat laskutukseen ja postitukseen liittyvät asiat sekä työskentelevät monipuolisesti ja edesauttaen klubitalon toimintaa. (Karvettilan Klubitalon www-sivut 2016) Karvettila tarjoaa matalan kyn-

nyksen apua ja tukea 18- 30- vuotiaille nuorille elämän eri tilanteissa. Pääasiassa Karvetti tarjoaa apua ja tukea nuorille ja nuorille aikuisille, joilla on mielenterveysongelmia. Järjestöillä on myös suuri merkitys lasten ja nuorten tukemisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Raisiossa perhekahvilan tiloissa toimii Ihmeelliset vuodet- vanhempaintukiryhmä. Ryhmä tarjoaa tukea ja käytännön taitoa käytöshäiriöisen lapsen vanhempien jaksamiseen. Ihmeelliset vuodet- ohjelma on keino vähentämään lapsen uhmakkuutta ja käyttäytymisongelmia. Ohjelman tarkoituksena on lisätä lasten sosiaalista toimintakykyä kotona, koulussa, päiväkodissa ja kaverisuhteissa. Menetelmä perustuu tieteelliseen tutkimukseen ja sen on todettu tutkitusti edistävän lasten ja vanhempien hyvinvointia. Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusryhmän järjestävät Raision perhepalvelut. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa ja se on tarkoitettu 3-6 vuotiaiden lasten vanhemmille. Ryhmään mahtuu 12 vanhempaa ja se kokoontuu 20 kertaa. Yksi kokoontumiskerta kestää 2h 15 minuuttia ja ryhmän toiminta on maksutonta. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Seuraavaksi käsitellään lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä Raisiossa.

5.3.1 Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli

Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli voitti kunnallisen lastensuojeluteko 2015 – palkinnon. Toimintamalli sai palkinnon sosiaali- ja terveysjohdon neuvottelupäivillä Helsingissä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016) Malli on ennakkoluuloton ja sen avulla voidaan lisätä perheiden omia voimavaroja riittävän aikaisin. Raisiolaiset perheet kokevat, että avun hakemisen kynnyks on madaltunut. Myös lapset ovat tulleet enemmän tietoisiksi palveluista. Lapset ja nuoret voivat olla itse yhteydessä auttajiin. (Kuntaliiton www-sivut 2016)

Raision kaupungissa perhevalmentajan voi lainata kirjaston asiakaspäätteeltä tai kirjastovirkailijan avulla. Perhevalmentaja on kokenut perhetyön ammattilainen, joka voi

auttaa perhettä heti. Neuvoa on tarjolla joustavasti yhdestä paikasta tai myös kotiin tuotuna. Oman perhevalmentajan lainaaminen on yhtä helppoa kuin kirjan lainaaminen ja kuka tahansa voi lainata sen. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2016) Toiminnassa ovat mukana Raision kirjaston lisäksi sosiaali ja terveystieteiden ministeriö, Raision kaupungin perhepalvelut sekä Turun ammattikorkeakoulu. (Kuntaliiton www-sivut 2016)

Kirjastosta vanhemmat saavat tukea esimerkiksi lasten kasvatuksessa ja lapset esimerkiksi läksyjen tekemisessä. Perhevalmentaja on esimerkiksi psykiatrinen sairaanhoitaja tai neuvolan perhetyöntekijä. Toimintaa kehitetään jatkuvasti raisiolaisten perheiden, lasten ja nuorten tarpeiden mukaisesti. Perhekuraattori kertoo Ylen artikkelissa, että perhetyöntekijät ovat jalkautuneet kouluihin ja päiväkoteihin tukemaan lapsia ja nuoria siellä missä he ovat. He ovat kehittäneet Raisioon palveluita joihin on matala kynnyksellä hakea. (Pihlman. 2014) Lainaa kirjastosta perhevalmentaja sekä seuraavassa kappaleessa käsiteltävät Pyydä apua- ja Työpariksi- palvelut kuuluvat Hyvinvoiva lapsi ja nuori eli Ohukainen - hankkeeseen. (Innokylän www-sivut 2016)

5.3.2 Pyydä apua- nappi & Pyydä työpariksi- palvelu

Raision kaupungin verkkosivuilla on lapsille, nuorille ja heidän perheilleen tarkoitettu Pyydä apua- nappi, jonka kautta he voivat ottaa yhteyttä perhevalmentajaan minkä tahansa itseään huolestuttavan aiheen tiimoilta. Apua voi pyytää nimettömänä, jos aihe on arkaluontoinen. (Raision kaupungin www-sivut 2016) Pyydä apua- nappi kuuluu Raision perhepalveluiden piiriin. Apua voi pyytää minä vuorokauden aikana tahansa ja perhetyö vastaa avunpyyntöön seuraavan vuorokauden aikana. (Rosvall 2015) Palvelu on vakiinnutettu osaksi Raision kaupungin toimintaa. (Oinonen 2015, 21)

Pyydä apua- nappi on syntynyt Raision perhekeskuksen kehittämisen myötä. Se on koettu yhdeksi toimivimmaksi ja onnistuneeksi toimintamalliksi. Kehittämistyö on ollut palkitsevaa ja kunnan eri työntekijöitä on kyetty sitouttamaan asiakaskeskeiseen ja koko perheen huomioivaan lähestymistapaan. Myös asiakkaat ovat aloittaneet sitoutumisen uudelleen toimintaan. (Oinonen 2015, 35)

Nopsa on Raisiossa toimiva palvelutarpeen arviointiryhmä. Se vastaa lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelutarpeen arvioinnista, vanhempien mielenterveys- ja päihdehoitoon saattamisesta ja palveluohjauksesta. Työryhmän kokoonpano on moniammatillinen ja siihen kuuluu neljä sosiaaliohjaajaa, neljä sosiaalityöntekijää ja sairaanhoitaja. Nopsa- toimintamallissa hyödynnetään sähköisiä palveluja ja niistä merkittävin on Pyydä apua- nappi. Nopsa - toimintamallin yhteistyöhön ja käyttöön on koulutettu yhteistyökumppaneita. (Innokylän www-sivut 2016)

Pyydä apua- nappi on ollut käytössä Raision kaupungin sivustolla vuoden 2015 toukokuusta alkaen ja palvelun on todettu olleen onnistunut. Avunpyyntöjä tulee muutamia viikossa. Apua on pyydetty esimerkiksi lasten kasvatuksessa ja vanhempien eron jälkeisiin tilanteisiin. Nappulan tarkoituksena on madaltaa asukkaiden kynnystä etsiä palveluita. Nappia painaessa ei tarvitse tietää aikoja, kirjautua sisälle mihinkään järjestelmään tai sitoutua palveluun. (Rosvall 2015) Palvelun hyötynä on se, että asiakas saa tarvettaan vastaavaa palvelua nopeasti ja hän saa päättää itse, milloin hakea apua. Tuki on varhaista ja aikaan tai paikkaan sitoutumatonta. Palvelu tarjoaa ammattimaista ohjausta ja sen avulla vältytään turhalta asioinnilta. Palvelusta ei tule asiakkaalle ylimääräisiä kustannuksia. Kaupunkilaiset itse kokevat, että nappiin on vastattu todella nopeasti. Nappia on Raisiossa mainostettu sosiaalisessa mediassa ja kouluissa. Käytäntö on levinnyt hankkeen aikana myös muihin kaupunkeihin. (Oinonen 2015, 21)

Raisiossa on toiminut vajaan vuoden Pyydä työpariksi- palvelu, joka on tarkoitettu pääasiassa alakoulujen ja päiväkotien työntekijöille. Palvelun avulla työntekijät voivat sähköisen kalenterin kautta tilata perhekuraattorin paikalle keskustelemaan yhdessä vanhempien kanssa silloin, kun lapsesta on huoli. Palvelun helppoutta on keuhuttu runsaasti ja pyyntöjä on tullut jatkuvasti lisää. Kuraattori pyydetään paikalle heti sen sijaan, että aikaa tuhlattaisiin turhaan miettimiseen. Tilannetta pohditaan yhdessä rakentavassa hengessä. Asioista keskustellaan ja katsotaan, mitä on jo kokeiltu ja silloin on usein jo löydetty toimivampia ratkaisuja. Perhekuraattori ohjaa tarvittaessa perhettä eteenpäin. (Hulkkonen 2013, 3)

5.3.3 Psykiatrinen sairaanhoitaja Raision kouluissa

Hyvinvoiva lapsi ja nuori- hankkeen myötä Raisiossa jalkautettiin ja kehitettiin lapsen varhaisempaa tukemista psykiatrisella konsultaatiomallilla. Toiminta toteutettiin alakoulun sivistystoimen kanssa. Psykiatrinen sairaanhoitaja jalkautui alakoululle tarjoamaan psykiatrista konsultaatiota nopeasti. Sairaanhoitaja tarjosi myös ryhmämuotoista toimintaa ja oppilaiden sekä perheiden tapaamisia. Työn tarkoituksena oli vahvistaa yhteisöjä ja koulun työntekijöiden tietoja mielenterveydestä ja perheiden kohtaamisesta. Työskentely on nyt vakiinnutettu Raision kaupungin ala- ja yläkouluihin. Raisiossa on tarjolla vakinaiset psykiatrisen sairaanhoitajan toimet ala- ja yläkouluikäisille. Toiminnan esimiehenä toimii perhepalveluiden johtaja. (Oinonen 2015, 24)

Raision kouluissa on tarjolla psykiatrisen sairaanhoitajan tukea ja keskusteluapua elämän hankalissa tilanteissa matalan kynnyksen periaatteella. Nuorten läheisiä on myös mahdollista pyytää mukaan keskusteluun. Psykiatrinen sairaanhoitaja on tavattavissa koulussa päivittäin. Psykiatrisen sairaanhoitajan työn perustana on psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Vastaanotolle hakeutumisen syynä voivat olla esimerkiksi ahdistuneisuus, mielialan muutos, menetykset, perheessä tapahtuneet muutokset tai erilaiset fyysiset oireet. Jos opettaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori tai koulupsykologi huolestuvat nuoren psyykkisestä hyvinvoinnista heidän kauttaan voi myös hakeutua vastaanotolle. Lähetettä ei tarvita. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

5.3.4 Lapset puheeksi- menetelmä

Raision kaupungilla on käytössä myös Lapset puheeksi- menetelmä. Myös Lapset puheeksi- koulutusta on tarjolla. Toimintaa harjoitetaan tiiviissä yhteistyössä lapsiperheiden kanssa ja tapaamisia järjestetään 1-3 kertaa molempien tai vain toisen vanhemman kanssa. Menetelmän avulla tuetaan lapsen kehitystä, keskustellaan lapsen haavoittuvaisuuksista ja vahvuuksista ja etsitään vanhempien kanssa yhdessä keinoja lasta suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi. (Raision kaupungin www-sivut 2016) Hyvinvoiva lapsi ja nuori- hankkeen myötä Lapset puheeksi- menetelmä on vakiinnutettu ja

levitetty Raisiossa. Hankkeen tavoitteena oli saatavuuden helpottaminen kaupunkilaisille ja tarkoituksena oli vahvistaa hyviä käytäntöjä. (Innokylän www-sivut 2016)

Lapset puheeksi- menetelmän levittäminen on sisältynyt Raision kaupungin hyvinvointisuunnitelmaan jo jonkin aikaa. Syksyllä 2013 menetelmän käyttöön koulutettiin Raisiossa 30 työntekijää. Työntekijät olivat varhaiskasvatuksesta, kouluterveydenhuollosta, alakouluista, neuvolan perhetyöstä ja päihde- ja mielenterveysyksiköstä. Tarkoituksena on kouluttaa myös lisää kouluttajia. (Lehtinen & Hulkkonen. 2013, 8)

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusideat

Tuloksista voidaan todeta, että kaupungeissa on käytössä monipuolisesti lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita ja hyviä käytänteitä. Voidaan myös todeta, että kaikissa opinnäytetyön kannalta keskeisissä kaupungeissa on merkittävänä käytänteenä käytössä Lapset puheeksi- menetelmä. Erilaisina käytänteinä halutaan tuoda esille Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli ja Pyydä apua- nappi. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamallin mahdollistajana toimivat Raision kaupungin perhepalvelut, Raision kirjasto, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Turun ammattikorkeakoulu. (Raision kaupungin www-sivut 2016) Toimintamallin jalkauttaminen Satakuntaan voisi onnistua Satakunnan ammattikorkeakoulun, perhepalveluiden ja kaupungin kirjaston kanssa tehtävässä yhteistyössä. Jatkotutkimusideana voisi toimia myös muun muassa toimintamallin jalkauttaminen pilottina Satakuntaan esimerkiksi Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden toteuttaman projektiluonteisen opinnäytetyön yhteydessä.

Pyydä apua- nappi on levinnyt Raisiossa laajasti myös muihin kaupunkeihin. Toimintamalli on levinnyt muun muassa Tampereelle, Turkuun, Jyväskylään ja Somerolle.

Kaarinassa nappi on otettu käyttöön Kaarina auttaa- työnimikkeellä. Palvelu on kehitetty perhepalveluiden kehittämisen yhteydessä ja avunpyyntöön vastaa perhetyöntekijä. Palvelu ei tuota palvelun tarjoajalle ylimääräisiä kustannuksia ja se madaltaa merkittävästi kynnystä hakea apua. (Oinonen 2015) Pyydä apua- nappin jalkauttaminen Satakuntaan ja esimerkiksi Poriin olisi mahdollista Porin kaupungin ja perhepalveluiden yhteistyönä. Nappi voisi toimia Porin kaupungin verkkosivustolla omalla nimikkeellä. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Satakunnan ammattikorkeakoulun mielenterveystutkimusryhmän toiveesta tarkastelimme Lapset puheeksi- menetelmän, Ihmeelliset vuodet- ryhmän ja psykiatrisen sairaanhoitajan toimintaa opinnäytetyön kannalta keskeisissä kaupungeissa. Kaikissa opinnäytetyön kannalta keskeisissä kaupungeissa oli käytössä hyvänä käytänteenä Lapset puheeksi- menetelmä.

Imatralla toimii hyvänä käytänteenä Lasten ja nuorten talo. Talo on palkittu kunnallisella lastensuojeluteko- palkinnolla vuonna 2013. Se on myös vähentänyt merkittävästi lastensuojelun kustannuksia. Lasten ja nuorten taloon on juurrutettu pysyväksi käytänteeksi Ihmeelliset vuodet- ryhmä. Ryhmän toiminnasta ei löytynyt laajaa aineistoa. Aineiston puuttumisen syynä voi olla Lasten ja nuorten talon toiminnan suunnittelun keskeneräisyys. Psykiatrisen sairaanhoitajan toiminnasta Imatran kouluissa ei löytynyt lähdeaineistoa. (Imatran kaupungin www-sivut 2016)

Raahen kaupungin verkkosivustolta ja muusta keskeisestä lähdeaineistosta ei löytynyt viitteitä Ihmeelliset vuodet- ryhmästä tai psykiatrisen sairaanhoitajan toiminnasta kouluissa. Lapset puheeksi- menetelmän merkitys hyvänä käytänteenä on kuitenkin merkittävä. Se on ollut kunnassa pisimpään käytössä. Vuosien 2012 - 2014 aikana on tapahtunut merkittävä positiivinen suunnanmuutos lastensuojelun kustannuksissa. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä www-sivut 2016)

Raisiossa toimii hyvänä käytänteenä Lapset puheeksi- menetelmän lisäksi psykiatrisen sairaanhoitaja kouluissa ja kunnan tarjoamana tukiryhmänä Ihmeelliset vuodet-ryhmä. Lapset puheeksi- menetelmä on vakiinnutettu ja levitetty käytäntö Raision kunnassa. Psykiatrisen sairaanhoitaja jalkautettiin Raisioon Hyvinvoiva lapsi ja nuori-hankkeen myötä. Menetelmä on vakiinnutettu Raision ala- ja yläkouluissa. Raision

kunnassa toimii myös hyvänä käytänteenä Lainaa kirjastosta perhevalmentaja- toimintamalli. Toimintamalli on palkittu kunnallisella lastensuojeluteko- palkinnolla vuonna 2015. Perhevalmentajan lainaaminen kirjastosta on helppoa ja kuka tahansa voi lainata sen. (Raision kaupungin www-sivut 2016)

Tarkasteltaessa Satakunnassa käytössä olevia menetelmiä selvisi, että Porissa on käytössä Lapset puheeksi- menetelmä. (Porin kaupungin www-sivut 2016) Satakunnassa järjestetään myös Lapset puheeksi- koulutusta. Olemme molemmat osallistuneet Toimiva lapsi & perhe -menetelmän Lapset puheeksi- keskustelukoulutukseen. Koulutus piti sisällään muun muassa niitä asioita, joita on käsitelty opinnäytetyön hyviä käytänteitä määrittelevässä kappaleessa 2.6. Koulutuksessa harjoiteltiin tunnistamaan lapsen vahvuuksia ja haavoittuvuuksia. Apuna käytettiin lokikirjoja. Lapset puheeksi- menetelmä toimii jokaisessa opinnäytetyön kannalta keskeisessä kaupungissa samaa kaavaa noudattaen. (Satakunnan sairaanhoitopiirin www-sivut 2016; Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2016)

Tarkasteltaessa tuloksia selvisi myös, että kaikissa opinnäytetyössä keskeisissä kaupungeissa oli käytössä perheneuvola merkittävänä osana lasten ja nuorten hyvinvointia. Myös Satakunnan alueella on käytössä perheneuvola porilaisille, merikarvialaisille ja ulvilalaisille lapsiperheille. Erityisesti Imatralla oli perheneuvolaan panostamisen tuloksena säästetty lastensuojelun kustannuksissa vuosina 2009 - 2014 merkittävästi. (Imatran kaupungin www-sivut 2016; Raahen kaupungin www-sivut 2016; Raision kaupungin www-sivut 2016; Porin kaupungin www-sivut 2016)

Porin kaupungilla on käytössä myös nuorten vastaanottoryhmä. Vastaanottoryhmän asiakkaaksi voi hakeutua ilman lähetettä. Vastaanotto toiminta on tarkoitettu 13-22-vuotiaille nuorille, joilla on psykososiaalisia ongelmia. (Porin kaupungin www-sivut 2016) Vastaavanlaista palvelua on tarjolla Imatran Lasten- ja nuorten talossa. Palvelua tarjotaan ilman lähetettä ja mahdollisimman nopeasti. Imatralla on taloon lisätty laajalaisesti muutakin lapsille ja nuorille tarkoitettua toimintaa ja saman katon alle. Näitä toimintoja tarkastellaan paremmin kappaleessa 5.1.1 Lasten- ja nuorten talo. (Imatran kaupungin www-sivut 2016)

Porin keskustassa toimii nuorisotalo. Nuorisotalon toimintaa olisi mahdollista suunnitella ja laajentaa Imatran lasten ja nuorten talon toiminnan tapaiseksi kokonaisuudeksi. Toimintaa olisi syytä kokeilla esimerkiksi siirtäen Porin lasten ja nuorten sekä perheiden palvelut saman katon alle nuorisotalolle. Toiminta voisi toteutua yhteistyössä Satakunnan ammattikorkeakoulun ja Porin kaupungin kanssa. Toimintaa voitaisiin suunnitella ja kehittää esimerkiksi jonkin opintojakson yhteydessä projektina tai projektiluontoisena opinnäytetyönä. (Porin kaupungin www-sivut 2016)

Porin kaupungilla on tarjolla vastaavanlaista Kylämummi- ja -vaari-toimintaa. Porin kaupungin alueella toimii yhdistys nimeltä Porin seudun isovanhemmat ry. Toimintaa on Porissa tarjolla Mannerheimin lastensuojeluliiton kautta samalla tavalla kuin Imatralla. Toiminnan tarkoituksena on saada yksinäiset isovanhemmat liikkeelle. Toimintaan otetaan mukaan kaikki isoäidit, isoisät ja lapset. Edellytyksenä toimintaan lähtemiselle on halu ryhtyä ”varamummiksi” tai ”varapapaksi” vieraalle lapselle. Kappaleessa 5.1.4 on käsitelty Kylämummi- toiminta Imatralla. (Porin kaupungin www-sivut 2016; Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2016; Porin seudun isovanhempien www-sivut 2016)

Satakunnan ammattikorkeakoulussa toimii palvelukeskus Soteekki. Soteekilla tarkoitetaan palvelukeskusta, joka tarjoaa laadukkaita hyvinvointipalveluja opettajan ohjauksena opiskelijatyönä. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2016) Jatkotutkimusideana voisi toimia myös Soteekin kanssa yhteistyössä tapahtuva toiminta lasten- ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi.

Imatralla on hyvänä käytänteenä vakiinnutettu Haavi- toiminta osaksi etsivää nuorisotyön toimintaa. Myös Raahessa on käytössä hyvänä käytänteenä etsivä nuorisotyö. Lisäksi Raahessa on omana toimintamallina elämän koulun epävirallisen nimityksen saanut toiminta. Sen tarkoituksena on etsivän nuorisotyön tavoin nuorten työttömien aktiivointi. Porin kaupungilla on käytössä Etsivän nuorisotyön- toimintamalli. Toimintamalli toimii sekä Raahessa että Porissa samalla tavalla ja se on käytössä myös Raisiossa. Raisiossa toimintamalli tunnetaan omalla nimikkeellä ”Pointti”. Etsivää nuorisotyötä voitaisiin vahvistaa Satakunnan alueella yhteistyössä Satakunnan ammattikorkeakoulun kanssa. Opiskelijat voisivat jalkautua nuorten keskuuteen esimerkiksi mielenterveystyön työharjoittelun yhteydessä. Yhteistyötä voitaisiin tehdä myös yhteisenä

projektina Soteekissa. (Imatran kaupungin www-sivut 2016; Raahen kaupungin www-sivut 2016; Porin kaupungin www-sivut 2016; Raision kaupungin www-sivut 2016)

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä ja niiden toimintaa kaupungeissa ei ole juurikaan tutkittu. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyvien käytänteiden levittämistä ja juurruttamista myös muihin kaupunkeihin voisi tutkia laajemmin. Jatkossa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hyviä käytänteitä ja niiden toimivuuta voitaisiin tarkastella paremmin esimerkiksi haastatteleamalla palvelun toteuttajia tai käyttäjiä. Kaupungit voisivat myös tehdä yhteistyötä keskenään hyvien käytänteiden levittämiseksi.

6.2 Luotettavuus ja eettiset näkökulmat

Eettisesti hyvän tutkimuksen edellytyksenä on, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Ohjeiden mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että tutkijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Toimintatavoilla tarkoitetaan rehellisyyttä, tarkkuutta tutkimustyössä ja yleistä huolellisuutta. Lisäksi vaaditaan tarkkuutta tulosten esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. (Hirsjärvi ym. 2007, 23,24) Opinnäytetyössä on pyritty lähteiden asianmukaiseen ja huolelliseen merkitsemiseen, luotettavuuteen ja tarkkuuteen. Opinnäytetyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, jonka aineistonhaussa on käytetty jo valmiina olevaa materiaalia. Opinnäytetyön prosessin aikana ei ilmennyt eettisiä ongelmia, koska opinnäytetyö on tehty valmiin aineiston ja tulosten pohjalta.

Kirjallisuuskatsaus on toteutettu kahden henkilön toteuttamana. Hakukriteerit ja haut on tehty yhdessä. Tekstiin tutustuminen ja tekstin pelkistämisen vaihe on tehty itsenäisesti. Aineiston laadusta ja hyvistä käytänteistä on keskusteltu jatkuvasti. Aineiston valintaan suhtauduttiin kriittisesti. Lähdeaineiston luotettavuutta arvioitiin koko ajan työn edetessä. Lähdeaineisto sisältää kirjallisuutta sekä verkkoaineistoa. Voidaan siis todeta, että opinnäytetyön tulokset ovat luotettavia, koska ne eivät eroa aiemmasta tutkitusta tiedosta.

Aineistoista löytyi lukuisia mielenterveyspalveluja ja hyviä käytänteitä. Hyvät käytänteet valittiin opinnäytetyöhön hyvän käytänteen määrittelyn perusteella. Mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet ovat otettu mukaan mahdollisimman uusista ja luotettavista lähteistä. Työssä on pyritty esittämään mielenterveyspalvelut ja hyvät käytänteet ymmärrettävästi ja vääristelemättä. Työhön kirjatut kirjallisuuskatsauksen vaiheet ja hakujen tulokset ovat taulukoituna erikseen.

6.3 Arviointi

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmänä laaja ja haastava menetelmä. Opinnäytetyön aineisto koostui laajoista materiaaleista. Aineiston tarkastelu vei merkittävästi aikaa. Tutkimussuunnitelman yhteydessä laadittiin taulukko helpottaaksemme arviointia. Taulukossa on taulukoituna arvioitu opinnäytetyöhön käytettävä aika ja toteutunut ajankäyttö. Taulukko on liitteenä 3.

Aineistonhakuun meni arvioitua enemmän aikaa. Aineiston hakeminen ei ollut helppoa, koska tietoa oli ripoteltu useaan eri lähteeseen. Aineistonhaussa ja analyysissä käytettiin harkintaa ja tarkkaavaisuutta, sillä usein tarkemman tarkastelun yhteydessä selvisi, että käytänne oli käytössä esimerkiksi Turussa ja eikä Raisiossa. Raision kunnan verkkosivustoilla ei ollut erityistä mainintaa pelkistä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluista, joten kaikkien palveluiden esittelyt oli luettava erikseen.

Tutkimuksen suunnitteluvaihe oli erittäin tärkeä. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli monipuolinen ja vaativa kokemus. Haastavuutta opinnäytteen tekemiseen lisäsi lähdeaineiston laajuus. Tiedonhaku oli vaikea prosessi ja siitä olisi ollut vaikeaa selvitä ilman kirjaston ammattitaitoista ohjausta ja neuvontaa. Lähdeaineistoa ja tukea saatiin myös opinnäytetyön yhteistyötaholta ja ohjaajalta.

Opinnäytetyön prosessin aikana oman oppimisen kannalta kehittyttiin aineiston haussa ja laajojen aineistojen hallinnassa. Aineistohakuvaiheessa luettiin myös paljon vieras-

kielistä materiaalia. Jos jotain voisi tehdä uudelleen, olisi voitu suunnitella työ huolellisemmin ja käyttää heti alussa aineistonhakuun enemmän aikaa. Aihe oli todella laaja ja ajoittain olisi kaivannut kolmatta henkilöä avuksi opinnäytteen tekemiseen.

Mielestämme opinnäytetyön tulokset vastasivat tutkimuskysymykseen. Olisimme voineet ottaa yhteyttä kaupunkien mielenterveyspalveluista vastaaviin tahoihin kysyäksemme hyvien käytänteiden toimivuudesta tarkemmin. Aihe oli niin laaja, ettei aikataulu enää antanut periksi siinä vaiheessa, kun tiedon vähyys hyvien käytänteiden hyödyistä ja toimivuudesta havaittiin. Pysyimme siis alkuperäisessä suunnitelmassa ja opinnäytetyö toteutettiin ainoastaan valmiin kirjallisen aineiston pohjalta. Yhteistyötaho koki opinnäytetyön sisällön hyväksi. Lisäksi saamamme palautteen mukaan opinnäytetyön jäsentely on selkeä ja työstä on helppo ottaa aineistoa tutkimusryhmän käyttöön. Saaduista tuloksista ja yhteistyötahon palautteesta voidaan todeta, että opinnäytetyön tavoite on saavutettu.

LÄHTEET

Aalberg, V., Aaltonen, J., Aronen, E., Eronen M & Heikkinen, M. 2008. Psykiatria. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Anttila, N., Huurre, T., Malin, M., Santalahti, P. 2016. Helsinki. Mielenterveyden edistäminen varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen – Katsaus menetelmiin ja kirjallisuuteen Suomessa. THL – Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Coughlan, M., Cronin, P., & Ryan, F. 2013. Doing a Literature Review in Nursing, Health and Social Care. London, Thousand Oaks (Cal.), New Delhi, Singapore: Sage. Viitattu 10.9.2016. <http://books.google.fi>

Ervamaa, S., Haahkola, K., Illi, M., Markkola, A., Tukiainen, H & Suomalainen, K. 2015. Lasten ja nuorten palvelut 2020 Jotta yksikään lapsi tai nuori ei tipahda turva-verkon läpi. Helsinki. Viitattu 12.9.2016. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Lasten_ja_nuorten_palvelut_2020.pdf

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden www-sivut. Viitattu 31.8.2016. <http://www.eksote.fi/terveyspalvelut/mielenterveys-ja-paihteet/lasten-ja-nuorten-mielenterveys-ja-paihdepalvelut/Sivut/default.aspx>

Helemäki, I. 2009. Kuka on lapsi? Viitattu 17.4.2016. www.unicef.fi.

Hietaharju, P. & Nuutila, M. 2016. Käytännön mielenterveystyö. Latvia. Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Horttanainen, T. 2015. Ehkäisevän päihdetyön tulevaisuus on vaakalaudalla Imatralla. Lappeenrannan uutiset. Viitattu 28.9.2016. <http://www.lappeenrannanuutiset.fi/artikkeli/328278-ehkaisevan-paihde-tyon-tulevaisuus-vaakalaudalla-imatralla>

Hulkkonen, M. 2013. Perhepulmiin puree nopea ja notkea apu – ennaltaehkäisyyn panostamalla saadaan säästöä. Raision kaupungin tiedotuslehti, 3. Viitattu 26.10.2016.

Ihmeelliset vuodet ry. Viitattu 6.9.2016. <http://ihmeellisetvuodet.fi/ihmeelliset-vuodet>.

Imatran kaupungin hyvinvointikertomus. 2014-2016. Viitattu 16.11.2016. http://imatra.cms.tiera.fi/sites/default/files/imatran_hyvinvointikertomus_2014_-_2016.pdf

Imatralainen. Poliisi tulee kouluun ja vanhempainiltaan imatralla. 2011. Viitattu 16.11.2016. <http://www.imatralainen.fi/artikkeli/83521-poliisi-tulee-kouluun-ja-vanhempainiltaan-imatralla>

Imatran kaupungin www-sivut. Viitattu 31.8.2016. <http://www.imatra.fi/nuoret/palvelut/terveys/mielenterveys-ja-paihteet/tietopankki-ja-vertaistuki>

Imatran kaupunkikeskustan www-sivut. Viitattu 5.9.2016. <http://www.imitsi.fi/@Bin/2154593/ketjun%20toiminta-14%20%282%29.pdf>

Imatran mielenterveys ja päihdeohjelma 2011 - 2015. Imatran kaupunki. Viitattu 10.9.2016. https://www.hyvinvointikertomus.fi/user_uploads/1867/Imatran_Mielenterveys- ja_p%C3%A4ihdeohjelma_2011-2015_15062011.pdf

Imatran seutukunnan turvallisuussuunnitelma. Viitattu 16.11.2016. <http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/>

The Incredible Years. Viitattu 6.9.2016. <http://incredibleyears.com/for-researchers/>.

Innokylän www-sivut. Viitattu 23.10.2016. <https://www.innokyla.fi/web/malli845259>

Jyväskylän yliopiston www-sivut. Viitattu 10.9.2016.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/teoreettinen-tutkimus>

Kajaanin ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 8.9.2016.

<https://www.kamk.fi/fi>

Kansalaisyhteiskunnan www-sivut. Viitattu 9.5.2016. www.kansalaisyhteiskunta.fi

Karvetin Klubitalon www-sivut. Viitattu 29.9.2016. <https://karvetinklubi-talo.wordpress.com/>

Kirkkohallituksen www-sivut. Viitattu 29.6.2016. <http://sakasti.evl.fi>

Kirmanen, T., Behm, J., Laine, U., Peltola, J., Korhonen, A., Mäyrä, K., Mankki, K & Hallikainen, M. 2010. Imatran kaupungin toimenpideohjelma lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi v.2011-2014. Imatran kaupunki.

Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K & Sourander., A. 2016. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Kuntaliiton www-sivut. 2015. Lastensuojelupalkinto Raision kirjastosta lainattaville perhevalmentajille. Viitattu 19.10.2016. <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/02/Sivut/lastensuojelupalkinto-raisioon.aspx>

Laine, U., Karvinen, M., Antikainen, E., Leinonen, K., Majuri, P., Mankki, K., Miettinen, V., Mäyrä, K., Rovio, M., Röyskö, M., Särkinen, U., Valtasola, H., Ylitörmänen, T. 2015. Imatran kaupungin toimenpideohjelma lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi 2015–2018- Hanke. Viitattu 10.9.2016.

http://imatra.cms.tiera.fi/sites/default/files/toimenpideohjelma_lasten_nuorten_ja_lapsiperheiden_hyvinvoinnin_edistamiseksi_2015_2018.pdf

Lapsirikas- hankkeen www-sivut. Viitattu 7.10.2016. <http://www.lapsirikas.fi/laake-parempaan-arkeen/>.

Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S., Pietikäinen M. 2006. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna. Kustannus Oy Duodecim.

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatus psykologia. Helsinki. WSOY oppimateriaalit Oy

Lehtinen, M & Hulkkonen, M. 2013. Otetaan lapset puheeksi! Raision kaupungin tiedotuslehti. Viitattu 23.10.2016.

https://issuu.com/raisio/docs/rt5_2013netti/9

Lehtinen, V. & Taipale, V. 2005. Viitattu 7.3.2016. Mielenterveystyö ja psykiatrinen sairaanhoito. <http://www.terveysportti.fi>.

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 1.9.2016. www.mll.fi

Mielenterveystalon www-sivut. Viitattu 7.3.2016. www.mielenterveystalo.fi

Mielenterveysseuran www-sivut. Toimiva lapsi & perhe. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.9.2016. http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lapset_puheeksi_-keskustelu_-_manuaali_ja_lokikirja_kun_vanhemalla_on_mielenterveyden_ongelmia.pdf

Noppiari, E., Kiiltomäki, A., Pesonen, A. 2007. Mielenterveystyö perusterveydenhuollossa. Helsinki. Tammi.

Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehikoinen, T., Lehtoranta, P & Puumalainen, J. Nuorten syrjäytyminen - tietoa, toimintaa ja tuloksia.2013. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Viitattu 20.9.2016. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf.

Nylund, T. 2014. Auta lasta ajoissa – Moniammatillinen yhteistyö perhepalvelujen ja lasten ja nuorten talon toiminnasta. Etelä-Karjalan Sosiaali- ja terveystyöpiiri. Viitattu 5.9.2016. <https://www.avi.fi/documents/10191/1557494/Perhepalvelujen+ja+Lasten+ja+nuorten+talon+toiminnasta+29.4.2014.pdf/b44c7355-5694-4d55-8da9-15c9a530bb5a>

Oinonen, M. 2015. Hyvinvoiva lapsi ja nuori – hanke. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistaminen Länsi-Suomen Kaste alue 2013-2015. Viitattu 27.10.2016. <https://www.innokyla.fi/documents/259587/0/Valmis+Hyla+loppuraportti.pdf/07c12ff0-dbd5-402a-9b4a-7cb095c68be7>

Partanen, A., Moring, J., Bergman, V., Karjalainen, J., Kesänen, M., Markkula, J., Marttunen, M., Mustalampi, S., Nordling, E., Partonen, T., Santalahti, P., Solin, P., Tuulos, T., Wuorio, S. 2015. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. 2009–2015 - Miten tästä eteenpäin? Viitattu 28.10.2016. http://phekaiseva-tyo.pbworks.com/w/file/105566931/MiePa-suunnitelma_Miten_eteenpain_2015.pdf

Pihlman, O. 2014. Raisio säästi lastensuojelussa miljoona euroa – nyt uutena palveluna kirjastosta lainattava perhevalmentaja. Viitattu 19.10.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-7417430>

Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri www-sivut. Viitattu 28.9.2016. https://www.ppsHP.fi/tietoa_toiminnasta/prime101/prime127.aspx

Porin kaupungin www-sivut. Viitattu 24.11.2016. <https://www.pori.fi/>

Porin seudun isovanhempien www-sivut. Viitattu 24.11.2016. <http://www.porinseudunisovanhemmat.net>

Raahen kaupungin www-sivut. Viitattu 7.10.2016. www.raahe.fi

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut. Viitattu 5.10.2016. <http://www.ras.fi/lapsipalvelut>

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut. PARASta seutukunnan lapsille-
Raahen seutukunnan lastensuojelusuunnitelma 2010 – 2013. Viitattu 19.10.2016.

www.ras.fi

Raision kaupungin www-sivut. Viitattu 19.9.2016. www.raisio.fi

Rimpelä, M & Rimpelä, M. 2015. Säästöjä lapsiperheiden palveluremontilla. Vammalan kirjapaino Oy. Sastamala.

Rinkinen, A & Siippainen, M. 2012. Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Oppaat ja käsikirjat 2012:4. Viitattu 18.11.2016. http://www.oph.fi/download/144632_Ohjauksen_polkuja.pdf

Rosvall, M. 2015. Nettiapu toimii Raision perhepaleluissa hyvin – apunappia voi painaa, vaikka keskellä yötä. Viitattu 23.10.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-7932683>

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 19.9.2016. www.samk.fi

Satakunnan sairaanhoitopiirin www-sivut. Viitattu 24.11.2016.

<http://www.satshp.fi/Sivut/default.aspx>

Savola, J., Haiko, M., Alako, M., Kyrölä, T., Aapio, L., Puonti, A., Laitinen, J., Hämmäläinen, E & Leppänen, J. 2006. Parhaita käytäntöjä paikallistason julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyössä. PATSU loppuraportti. Sisäministeriön julkaisuja 40/2006. Viitattu 16.11.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/402006?docID=25142>

Sihto, M., Palosuo H., Topo, P., Vuorenkoski, L & Leppo, K. 2013. Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. Tampere. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. Viitattu 18.4.2016. www.stm.fi.

Stengård, E., Savolainen, M., Sipilä, M. & Nordling, E. 2009. Ehkäisevä mielenterveysyö kunnissa. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Stolt, M., Axelin, A & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku. Juvenes Print.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 9.5.2016. www.thl.fi

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Unisef www-sivut. Viitattu 20.11.2016. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Uotila, N., Kaisvuo, T., Talvensaari, H., Storvik-Sydänmaa, S. 2012. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Vento, P. 2012. Etsivä löytää nuoren. Uutisvuoksi. Viitattu 6.10.2016. <http://www.uutisvuoksi.fi>.

Vorma, H. 2015. Viitattu 18.4.2016. Mielenterveyspalvelut.

Ylönen, U. 2016. Eksoteen liittynyt Imatra saa oman lasten ja nuorten talon. Viitattu 19.9.2016. http://yle.fi/uutiset/eksoteen_liittynyt_imatra_saa_oman_lasten_ja_nuorten_talon/8600931.

World Health Organization. 2013. Child and adolescent mental health. Viitattu 9.7.2016. www.who.int.

LIITTEET

LIITE 1. Verkkoaineisto

Verkkoaineisto	Hakusana	Vuosi	Kieli	Otsikko vastaa tutkimuskysymystä	Hakutulosten määrä
Terveysportti	Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut	2006 -	Suomi	2	13
THL	mielenterveyspalvelut, lapset, Imatra.	2006 -	Suomi	2	23
THL	mielenterveys, hyvät käytänteet, Raisio, lapset	2006 -	Suomi	4	8
THL	Lapset ja nuoret, Mielenterveyspalvelut, Raahe	2006 -	Suomi	2	10
STM	mielenterveyspalvelut, lapset ja nuoret	2006 -	Suomi	1	6
STM	Raisio, lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut	2006 -	Suomi	3	12
STM	Imatra, Lasten ja nuorten	2006 -	Suomi	2	22
INNOKYLÄ	Imatra, Lasten ja nuorten mielenterveys	2006 -	Suomi	2	2
INNOKYLÄ	Raisio, Lasten ja nuorten mielenterveys	2006 -	Suomi	3	7

INNOKYLÄ	Raahe, Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut	2006 -	Suomi	2	2
----------	--	-----------	-------	---	---

LIITE 2.

Taulukko 1. Kirjallisuushaku Finna-tietokannasta

Hakusana	Hakutulokset yht	Kirja	Opinnäytetyö	Lehtiarikkeli	Muut
mielenterveys	1184	787	380	3	5
la* ja nuo* mielenterveys	175	112	63	-	-
mielenterveystyö	272	186	83	1	-
mielenter* ennaltaehkäisy	47	40	7	-	-
mielenterveyspalvelut	136	102	31	-	-
la* ja nuo* mielenterveyspalvelut	26	19	7	-	-

Taulukko 2. Kirjallisuushaku Theseus-tietokannasta

Hakusana	Hakutulokset
mielenterveys	6471
la* ja nuor* mielenterveys	5766
mielenterveystyö	1649
mielenter* ennaltaehkäisy	2414
la* ja nuor* mielenterveyspalvelut	878

Taulukko 3. Kirjallisuushaku Medic-tietokannasta

Hakusana	Hakutulokset
mielenterveys	1235
la* ja nuor* mielenterveys	1276
mielenterveystyö	4
mielenter* ennaltaehkäisy	2581
la* ja nuo* mielenterveyspalvelut	1402

LIITE 3.

Aikataulusuunnitelma ja toteutunut ajankäyttö

<i>Opinnäytetyön vaiheet</i>	<i>Suunniteltu ajankäyttö</i>	<i>Toteutunut ajankäyttö</i>
Aiheanalyysi ja tehtävät 1-3	60h	60h
Tutkimussuunnitelma	35h	40h
Aineistonhaku	150h	250h
Aineiston yhdistäminen	195h	210h
Opinnäytetyön kirjallinen osuus	300h	400h
Seminaarit ja niihin valmistautuminen	40h	40h
Ohjauskeskustelut	20h	40h
YHTEENSÄ	800h	1040h